

شبیه‌سازی در آیین کاتولیک*

سید حسن اسلامی

اشاره:

آیین کاتولیک با کاربری برخی از دستاوردهای مهندسی ژنتیک درباره انسان سرسختانه مخالفت می‌کند و آن را ناقض کرامت و شأن انسان می‌داند. یکی از تازه‌ترین دستاوردهای این عرصه، امکان به کارگرفتن تکنیک انتقال هسته سلول پیکری (Somatic Cell Nuclear Transfer) با علامت اختصاری (SCNT) یا شبیه‌سازی درباره انسان است. کلیسای کاتولیک استفاده از این تکنیک را تحت عناوینی چون شبیه‌سازی درمانی یا انسانی مغایر با آموزه‌های اصلی کتاب مقدس و اخلاق مسیحی می‌داند و دلایلی بر ضد آن اقامه می‌کند. مهم‌ترین دلایل مخالفت با شبیه‌سازی انسانی از دیدگاه آیین کاتولیک عبارت‌اند از: احتمال شکست از نظر علمی، ضرورت تولید مثل جنسی برای ایجاد فرد جدید، تحمیل هویت خود بر شخص شبیه‌سازی شده، غصب جایگاه خداوند، نقض کرامت انسانی، نقض حق کودک برای داشتن والدین، تنزل انسان به شیئی، مغایرت با حق «نادانی» و جهل نسبت به آینده، امکان سوءاستفاده‌های مختلف و فروپاشی نهاد خانواده. در این مقاله، این مسئله با توجه به دیدگاه آیین کاتولیک به اخلاق زیستی و در بستری کلی‌تر توصیف شده است.

* در تاریخ ۲۳ و ۲۴ آبان ماه سال جاری، گروهی از مقامات دینی واتیکان به ریاست اسقف اعظم فیتز جرالده، رئیس شورای پاپی گفت‌وگوی ادیان، در تهران در نشست با عنوان اخلاق زیستی از دیدگاه اسلام و مسیحیت شرکت کردند و به تبیین مواضع خود پرداختند. سپس بازدیدی از مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب داشتند و از انجام پروژه‌هایی در این زمینه ابراز خشنودی نمودند و نگارنده این مقاله را به ادامه چنین پژوهش‌هایی تشویق کردند. به همین مناسبت، مقاله حاضر که به تفصیل دیدگاه آیین کاتولیک درباره یکی از تازه‌ترین مسائل اخلاق زیستی را بررسی کرده، تقدیم می‌گردد.

رشد مهندسی ژنتیک و پیدایش مسائل تازه‌ای در این عرصه و امکان برخی دستکاری‌های ژنتیکی، پرسش‌هایی جدی در باب حیات و مرگ و مفهوم انسان و معیار انسانیت پیش کشیده است و آیین کاتولیک نیز بخشی از تلاش خود را صرف پاسخگویی به آنها کرده است. یکی از تازه‌ترین چالش‌های این عرصه، مسئله امکان شبیه‌سازی انسانی است که پس اعلام خیر شبیه‌سازی گوسفندی به نام «دالی» در سال ۱۹۹۷ به گونه‌ای جدی ذهن متدینان را به خود مشغول کرده است:^۱ آیا به وجود آوردن انسان بی‌استفاده از شیوه رایج تولید مثل و به گونه‌ای غیر جنسی مشروع است و اخلاقی، یا بر خلاف آموزه‌های دینی؟ غالب متدینان آن را تهدیدی بر ضد کرامت انسانی قلمداد کرده‌اند و خواستار منع آن شدند. مسلمانان اهل سنت قاطعانه این عمل را محکوم کرده و عالمان شیعه در این زمینه نظرات گوناگونی ابراز داشته‌اند. جهان مسیحی نیز موضعی استوار در این زمینه اتخاذ کرد و شبیه‌سازان را ناقض کرامت انسانی دانسته است. در این نوشته، کوشش می‌شود تا تصویر روشن و نسبتاً جامعی از دیدگاه کلیسای کاتولیک در قبال این مسئله به دست داده شود و این مسئله در بستری کلی‌تر از دیدگاه آیین کاتولیک به مسائل زیستی تبیین گردد. تحلیل و بررسی این دیدگاه نیازمند نوشته دیگری است که مستقلاً ارائه خواهد شد.

۱. ملاحظات اولیه

یک. منابعی که در این نوشته مورد استناد قرار گرفته‌اند، سه نوع‌اند. نخست، سخنان پاپ فقیذ ژان پل دوم به عنوان عالی‌ترین مرجع دینی آیین کاتولیک در جهان؛ دوم بیانیه‌هایی که به وسیله واتیکان منتشر شده است. این بیانیه‌ها به وسیله شوراهای پاپی که اعضای آنها مستقیماً به دست پاپ منصوب می‌شوند فراهم آمده و به تأیید پاپ نیز رسیده است. سوم مقالاتی که اسقف‌ها و رؤسای کلیسای کاتولیک نوشته یا موضعگیری‌هایی که در قبال مسئله شبیه‌سازی اتخاذ کرده‌اند.

دو. آیین کاتولیک برای تبیین و دفاع از موضع خود فعالیت علمی و فرهنگی گسترده‌ای داشته است. این فعالیت‌ها شامل برگزاری کنفرانس‌ها و کارگاه‌های آموزشی،

۱. برای آشنایی با مفهوم، فرایند و تاریخچه شبیه‌سازی رک به اسلامی، سید حسن، «شبیه‌سازی انسانی از دیدگاه کلامی اهل سنت»، فصلنامه علمی - پژوهشی معارف اسلامی، شماره دوم، بهار ۱۳۸۴، ص ۸۳.

شرکت در نشست‌ها و سمینارهای مختلف و ارسال پیام به وسیله پاپ به کنفرانس‌های پزشکی، اخلاق زیستی و مانند آن بوده است.

سه. افزون بر آن، کلیسای کاتولیک حضوری جدی در سطح جهانی در مجامع بین‌المللی داشته و از این طریق مواضع خود را تبیین و تقویت کرده است، مانند حضور نماینده رسمی در کمیسیون تخصصی سازمان ملل و تبیین موضع آیین کاتولیک درباره مسئله شبیه‌سازی، حضور در کنگره آمریکا هنگام بررسی مسئله شبیه‌سازی، ارسال نامه به سازمان ملل و یونسکو و تحلیل و بررسی بیانه‌هایی که سازمان ملل یا دیگر مجامع سیاسی در این زمینه منتشر کرده‌اند. این حضور فعالانه موجب شده است تا مدافعان شبیه‌سازی انسانی، کلیسای کاتولیک را به تحمیل دیدگاه خود بر جامعه متکثر معاصر متهم کنند.

چهار. موضع آیین کاتولیک در قبال شبیه‌سازی انسانی در حقیقت بخشی از موضع گسترده‌تر این آیین در قبال مسائل زیستی دیگری چون سقط جنین، اوتانازی یا قتل از روی ترحم، تکنیک‌های باروری مصنوعی و مانند آن است. از این رو، در این نوشته از سر ضرورت به دیدگاه آیین کاتولیک در این مسائل نیز اشاراتی رفته است.

۲. انواع شبیه‌سازی

کلیسای کاتولیک به شکل متداول و رایج به هنگام بحث از شبیه‌سازی دو نوع تقسیم‌بندی را مطرح می‌کند؛ یکی تقسیم‌بندی این تکنولوژی بر اساس حوزه و سوژه آن است و دیگری تقسیم آن بر اساس هدف از به کارگیری چنین تکنیکی. البته بحث در نوع اول بسیار مختصر و گذرا و اشاره‌وار مطرح می‌شود، حال آنکه بحث اساسی در نوع دوم است. این دو نوع تقسیم‌بندی به شرح زیر هستند:

یک. شبیه‌سازی گیاهی، حیوانی و انسانی

دو. شبیه‌سازی درمانی و انسانی

یک. شبیه‌سازی گیاهی، حیوانی و انسانی. از نظر آیین کاتولیک اعمال تکنولوژی باروری و تکثیر غیر جنسی در عرصه گیاهان و حیوانات مانعی ندارد و این کار مجاز است. اسناد متعدد کلیسا بر این نکته تأکید فراوان دارند که با رعایت مصالح کلی می‌توان

گیاهان یا حیوانات را شبیه‌سازی کرد. برای مثال در «تأملاتی درباره شبیه‌سازی» که به وسیله «آکادمی پاپی زندگی»^۱ منتشر شده، به این مسئله اشاره شده و در آن آمده است که: «افزون بر این برای تحقیق، از جمله شبیه‌سازی، در عرصه گیاهان و حیوانات آنجا که به نیازی پاسخ دهد یا سود قابل توجهی برای انسان یا دیگر موجودات در پی داشته باشد، در صورت رعایت قوانین حفظ حیوانات و تکلیف احترام به تنوع زیستی انواع، جا وجود دارد.»^۲

کاردینال آلفونسو لوپز تروچیلو، رئیس شورای پاپی خانواده،^۳ طی بیانیه‌ای با عنوان «شبیه‌سازی: ناپدید شدن مستقیم پدری و انکار خانواده» که در مخالفت با شبیه‌سازی انسانی نوشته و منتشر شده است، از شبیه‌سازی در عرصه گیاهان و حیوانات دفاع کرده، می‌گوید: «اعتراضات اخلاقی مشخصی بر ضد شبیه‌سازی گونه‌های غیر انسانی وجود ندارد.»^۴ وی نه تنها این کار را مجاز می‌شمارد، بلکه برای آن منافع متعددی یاد می‌کند،

۱. کلیسای کاتولیک عمده‌تأسه آکادمی وابسته دارد. یکی آکادمی علوم (The Pontifical Academy of Sciences) است که در سال ۱۹۰۳ در رم تأسیس شد و امروزه با هشتاد آکادمیسین که مستقیماً از سوی پاپ منصوب شده‌اند، به فعالیت خود ادامه می‌دهد. رئیس این آکادمی یا فرهنگستان از سال ۱۹۹۳ تا کنون نیکولا کابیبو (Nicola Cabibbo) ایتالیایی است. دومین آکادمی وابسته به واتیکان، آکادمی علوم اجتماعی (The Pontifical Academy of Social Sciences) است که در سال ۱۹۹۴ با هدف «ارتقای مطالعات و تحول علوم اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و قضایی در پرتو نظریه اجتماعی کلیسا» به دست پاپ ژان پل دوم ایجاد شد. اعضای این آکادمی حداقل ۲۰ و حداکثر ۴۰ نفر می‌تواند باشد، لیکن امروزه ۳۱ آکادمیسین از ۲۴ کشور جهان عضو آن هستند. ریاست این آکادمی به عهده پروفیسور ادmond مالینوا (Edmond Malinvaud) از فرانسه است. سومین آکادمی نیز در سال ۱۹۹۴ تأسیس شد. پاپ با شعار "Vitae Mysterium" (رمز زندگی) آکادمی پاپی حیات (The Pontifical Academy for life) یا Pontificia Academia pro vita را با هدف صیانت از ارزش حیات ایجاد نمود. این آکادمی به مسائل زیست‌پزشکی و قوانین ناظر به حفظ و دفاع از زندگی و ارزش حیات می‌پردازد. ریاست این آکادمی به عهده خوان دی دیوس ویا کوررا (Juan de Dios Vial Correa) از شیلی است. این آکادمی‌ها به گونه‌ای منظم تشکیل جلسه داده و پس از تبادل نظر، دیدگاه و اتیکان را در مسائل مختلف روز طی بیانیه‌هایی منتشر می‌کند. این بیانیه‌ها قبل از نشر مورد تأیید پاپ قرار می‌گیرد و بیانگر نظر آیین کاتولیک به شمار می‌رود. امروزه ده‌ها بیانیه از این دست بر سایت رسمی واتیکان قرار دارد که در آن مسائل گوناگون تحلیل و بررسی شده است. برای آشنایی بیشتر با ساختار و اعضای این آکادمی‌ها، رک به:

Pontifical Academies for Science, Social sciences, Life, available at: www.vatican.va.

2. Reflections on Cloning, Pontificia Academia pro vita.

۳. شورای پاپی خانواده مرتبط (Pontifical council for the family) غیر از آکادمی پاپی زندگی است، اما از نظر تشکیلاتی با آن مرتبط است.

4. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family, Cardinal Alfonso Lopez Trujillo, available at: www.vatican.va.

مانند بهبود کیفیت محصولات غذایی، پیشگیری از انقراض گونه‌های کمیاب، کمک به پیشرفت در عرصه تحقیقات زیستی و داروشناسی.^۱

کنفرانس کاتولیک‌های فلوریدا، طی مکتوبی موضع خود را در قبال انواع شبهه‌سازی روشن کرد و دربارهٔ شبهه‌سازی گیاهی و حیوانی اعلام داشت: «شبهه‌سازی گیاهان و حیوانات یا قسمت‌هایی از دی. ان. ای. انسانی، هنگامی که برای بهسازی انسانیت به‌کارگرفته می‌شود، نه تنها بلامانع، بلکه حتی تحت راهنمایی مناسبی می‌تواند مطلوب باشد.»^۲

بدین ترتیب از نظر کلیسای کاتولیک، شبهه‌سازی گیاهی و حیوانی مجاز و حتی مطلوب است و اخلاقاً منعی ندارد. گفتنی است که برخی از کاتولیک‌های پاکستان به استناد کتاب مقدس، حتی شبهه‌سازی حیوانات را ممنوع دانسته‌اند. به گزارش روزنامه پاکستانی دیلی تایمز، در گفتگویی که کلیسای کاتولیک لاهور تشکیل داد، ندیم جان شاکر گفت که بنیاد اخلاق ما کتاب مقدس است و «کلیسا حتی مخالف شبهه‌سازی حیوانی است.»^۳ از این استثنا که بگذریم، کلیسای کاتولیک شبهه‌سازی گیاهی و حیوانی را مجاز می‌شمارد و اساساً این بحث را چندان پیش نمی‌کشد، زیرا از نظرش این مسئله با اصول و مبانی آیین کاتولیک منافاتی ندارد؛ اما آنچه که مشکلی جدی برای اخلاق و کلام آیین کاتولیک بوده، شبهه‌سازی انسانی است.

دو شبهه‌سازی درمانی و انسانی در جایی که موضوع و سوژه، شبهه‌سازی انسان است و این تکنیک دربارهٔ انسان به کار بسته می‌شود، بر اساس هدف از این کار، شبهه‌سازی به دو نوع تقسیم می‌شود: شبهه‌سازی درمانی^۴ یا غیر مؤلد و شبهه‌سازی انسانی^۵ یا شبهه‌سازی مؤلد.^۶ تفاوت این دو نوع، در نوع تکنیک به کار رفته نیست، بلکه در هدف از انجام آن است. در شبهه‌سازی درمانی، پس از ترکیب تخمک خالی از هسته با هسته سلول و تشکیل رویان، طی زمانی اندک این رویان نابود و از سلول بنیادی آن استفاده

1. Ibid.

2. Human Cloning: A position paper. Florida Catholic Conference, available at: www.flacathconf.org.

3. Catholic Church condemns cloning human beings. August 23, 2004. available at: www.dailytimes.com.pk.

4. Therapeutic cloning

6. Reproductive cloning

5. Human cloning

می‌گردد، حال آن‌که در شبیه‌سازی انسانی، پس از تشکیل رویان، آن را در رحم می‌گذارند تا جنین شکل گرفته و نوزادی زاده شود. این تقسیم‌بندی امروزه در مجامع علمی پذیرفته شده و در متون مختلف به آن اشاره می‌شود.^۱

عمده نقض و ابرام‌ها نیز درباره شبیه‌سازی انسانی است نه درمانی و برخی از کشورها مانند انگلستان، شبیه‌سازی درمانی را مجاز شمرده‌اند؛ مشروط به آن‌که رویان شکل گرفته حداکثر تا چهارده روزگی نابود شود. بنابراین، ماهیت این دو نوع شبیه‌سازی تفاوتی ندارد، بلکه تفاوت اصلی در آن است که در نوع درمانی، روند شبیه‌سازی در میانه کار متوقف می‌شود.

اسناد و منابع کاتولیکی غالباً به این دو نوع تقسیم اشاره کرده، از آن بحث می‌کنند.^۲ البته گاه در منابع کاتولیکی از تقسیم‌بندی دیگری نام برده می‌شود؛ برای مثال در یکی از اسناد واتیکان با عنوان «یادداشت‌هایی درباره شبیه‌سازی» شبیه‌سازی با توجه به هدف آن به چهار نوع تقسیم شده است: شبیه‌سازی «مولد» با هدف به دست آوردن فردی مشابه دهنده هسته سلول جسمی؛ شبیه‌سازی «درمانی» برای به دست آوردن رویانی ایمن از بیماری‌های میتوکندریا یا کروموزومی از طریق انتقال هسته تخمک به تخمک دیگری و سپس باروری آن؛ شبیه‌سازی «تولیدی» برای به دست آوردن اعضای مورد نیاز بدن و شبیه‌سازی با هدف «تجربی» برای توسعه آفاق دانش.^۳ با این همه، تقسیم‌بندی معروف و جا افتاده در این مورد همان تقسیم‌بندی دوگانه به انسانی و درمانی یا مولد و غیرمولد است. این تقسیم‌بندی به دلایل خاصی پذیرفته شده و کلیسای کاتولیک نیز بخشی از تلاش خود را صرف بحث درباره این تقسیم‌بندی و نقد آن کرده که شایسته بررسی است.

۳. حکم شبیه‌سازی درمانی

بر خلاف رواج این تعبیر در مجامع علمی و عمومی، آیین کاتولیک با این تقسیم‌بندی و با

۱. البته برخی دانشمندان این تقسیم‌بندی را دقیق نمی‌دانند. فصل دوم گزارش شورای اخلاق زیستی ریاست جمهوری آمریکا به این بحث اختصاص یافته است. برای توضیح بیشتر، رک به:

Human Cloning and Human Dignity: An Ethical Inquiry. The President's Council on Bioethics, Washington, D.C. July, 2002. Chapter two, available at: www.bioethics.gov.

۲. برای مثال، رک به:

Cloning, by The Nathaniel Centre: The New Zealand Catholic Bioethics Centre, available at: www.nathaniel.org.nz.

3. Notes on cloning, available at: www.vatican.va.

این تعبیر سرسختانه مخالفت می‌کند و نه تنها از نظر اخلاقی شبه‌سازی انسانی و شبه‌سازی درمانی را مضمول یک حکم می‌داند، بلکه شبه‌سازی درمانی را غیر اخلاقی‌تر می‌شمارد. از نظر آیین کاتولیک، تعبیر «درمانی» تعبیری علمی نیست، بلکه راهزن است و حقیقت را می‌پوشاند. در فرایند شبه‌سازی انسانی، همین که عمل ترکیب میان تخمک فاقد هسته و هسته سلول جسمی انجام شد، موجود زنده‌ای شکل می‌گیرد که از همه حقوق انسانی از جمله حق حیات که اساسی‌ترین حق است، بر خوردار می‌شود. از این منظر، شبه‌سازی به اصطلاح درمانی^۱ که در آن رویان‌ها آفریده (یا «تولید شده») و پس از استفاده از سلول بنیادی آنها نابود می‌شوند، عملی است مبتنی بر نگاه سودگرایانه به اخلاق زبستی.^۲ پاپ ژان پل دوم در پیامی به کنگره بین‌المللی پیوند عضو، ضمن تأیید این تکنولوژی و دفاع از ارزش آن، مخالفت خود را با تکنیک‌هایی که کرامت و ارزش فرد را نقض می‌کند، ابراز داشت و خواستار کنار گذاشتن آنها شد. وی در ادامه پیام خود گفت: «من مشخصاً به تلاش‌هایی در شبه‌سازی انسانی با این نگرش که اعضای برای پیوند به دست آورند، می‌اندیشم. این تکنیک‌ها تا زمانی که مستلزم به دست آوردن و نابود کردن رویان‌های انسانی است، اخلاقاً ناپذیرفتنی است، اگرچه هدف مورد نظر آنها فی‌نفسه خوب باشد.»^۳ مخالفت او با اصل پیوند عضو نیست، بلکه اتفاقی است که در این فرایند برای رویان یا جنین رخ می‌دهد. وی در این پیام اهدای عضو و نجات جان بیماران را یکی از تجلیات نوع‌دوستی معرفی می‌کند و در این مورد به رساله معروف خود به نام «انجیل حیات»^۴ ارجاع می‌دهد. در بند شماره ۸۶ آن رساله چنین آمده است: «مشخصاً نمونه قابل ستایش این قبیل رفتارها، اهدای

1. So-called therapeutic cloning

2. Human Cloning: A position paper. Florida Catholic Conference.

3. Address to International Congress on Transplants. Pope John Paul II, August 29, 2000, available at: www.cin.org. (Catholic Information Network)

۴. این رساله، از نوشته‌های مفصل پاپ فقیه ژان پل دوم است که در سال ۱۹۹۵ ارائه شده و تفسیری است امروزی از پیام انجیل. پاپ در این رساله از این نقطه عزیمت می‌آغازد که فرهنگ معاصر، فرهنگ مرگ است که به شکل‌های گوناگونی خود را نشان می‌دهد، حال آن‌که «انجیل حیات، در دل پیام عیسی قرار دارد.» این رساله به صورت بندبند، شماره‌گذاری شده و به زبان‌های مختلفی ترجمه شده و بر سایت رسمی واتیکان قابل دستیابی است. رساله‌ای است، خواندنی و اندیشمندانه بر اساس نظرگاه آیین کاتولیک.

5. Evangelium Vitae

عضو است که به گونه‌ای اخلاقاً مقبول انجام گیرد.^۱ سازمان کشیشان مدافع حیات^۲ تقسیم‌بندی رایج میان شبیه‌سازی درمانی و شبیه‌سازی انسانی را نادرست و نامعتبر دانسته، آن را فاقد مبنایی مقبول می‌داند، زیرا در هر دو مورد جنینی شکل گرفته و از آن بهره برداری می‌شود.^۳ در متون مختلف، این پرسش مطرح می‌شود که «آیا تفاوتی میان شبیه‌سازی درمانی و شبیه‌سازی مولد وجود دارد؟»، پاسخ آن نیز منفی است با توضیحی مفصل در این باره.^۴

در برابر جریان مسلطی که شبیه‌سازی درمانی را با این معیار که رویان یا پیش‌رویان، موقعیت انسانی ندارد و در نتیجه محترم نیست، آیین کاتولیک سرسختانه از موقعیت انسانی کامل جنین حمایت می‌کند. در بیانیه‌ای که واتیکان در ۲۷ نوامبر سال ۲۰۰۱ درباره شبیه‌سازی رویان انسانی منتشر کرد، به این مسئله پرداخت و با اشاره‌ای تأسفبار به مقاله‌ای که نویسندگان آن از شبیه‌سازی درمانی و ایجاد یک رویان انسانی تا مرحله هشت سلولی نام برده بودند، خاطر نشان کرد: نویسندگان تکرار می‌کنند که هدفشان پرورش شخص انسانی نیست. اما آنچه آنان، مانند دانشمندان، در مقاله خود «رویان اولیه»^۵ یا رویانی در مراحل ابتدایی می‌نامند، چیست؟ در این جا ما پرسشی اخلاق‌زیستی داریم «از چه زمانی حیات انسانی شروع می‌شود؟»^۶ آنگاه خود پاسخ این پرسش را می‌دهد که ما با رویان انسانی روبرو هستیم، نه، آن گونه که برخی می‌پندارند، توده‌ای سلولی. از نظر این بیانیه، این نگرش سودگرایانه به مسائل زیستی به آن جا می‌انجامد که رویان را از جنین، جنین را از کودک و کودک را از فرد بالغ کم ارزش‌تر به شمار آوریم.^۸ این موضع به مسئله شبیه‌سازی درمانی اختصاص ندارد، از این منظر،

1. Evangelium vitae: To the Bishops, Priests and Deacons Men and Women religious lay Faithful and all People of Good Will on the Value and Inviolability of Human Life. Ioannes Paulus PP. II. 1995/3/25, available at: www.vatican.va.

2. priests for life organization

3. Statement of the Catholic Leadership Conference on Human Cloning, November. 1. 2001, available at: priestsforlife.org.

4. Human Cloning Facts, available at: www.141.org.

5. (early embryo):

۶. یا پیش رویان.

7. Statement by the Vatican on Cloned Human Embryo, available at: www.americancatholic.org.

8. Ibid.

دیگر دستکاری‌هایی که به نفی و نابودی برخی از رویان‌ها بینجامد، خطا و غیر اخلاقی است. شورای پاپی خانواده، طی بیانیه‌ای، به مخاطرات فروکاهش رویانی و سلب ماهیت انسانی رویان اشاره کرده، به این مسئله تصریح می‌کند که: «از همان لحظه باروری، حقوق اساسی انسانی و مهم‌ترین آنها حق حیات، باید برای جنین زاده نشده، به رسمیت شناخته شود.»^۱

۴. شیوه و دلیل مخالفت با شبهه‌سازی درمانی

استراتژی کلیسای کاتولیک در بحث شبهه‌سازی درمانی آن است که نخست به روشنی نشان دهد که هیچ تفاوت ماهوی میان شبهه‌سازی درمانی و شبهه‌سازی انسانی وجود ندارد. دوم آنکه غالب مدافعان شبهه‌سازی درمانی از صفت گمراه‌کننده و اغواگر «درمانی» بی آن که واقعاً چنین باشد، استفاده می‌کنند و سوم آنکه بیشتر کسان تصور روشنی از ماهیت و فرایند شبهه‌سازی درمانی ندارند و به صرف صفت درمانی از تدقیق در این مسئله خود داری می‌کنند. چهارم آنکه نباید این مسئله در بیانیه‌های بین‌المللی بر ضد شبهه‌سازی انسانی نادیده گرفته شود. پنجم آنکه فواید ادعایی شبهه‌سازی درمانی، ادعایی بیش نیست و می‌توان به شکل دیگری نیز به آن دست یافت. سرانجام آنکه حقوق جنین با انسان کامل یکسان است. اینک توضیحی مختصر در باب هر یک از این اقدامات.

یک. بخشی از ادبیات مسیحی ناظر به این مسئله، می‌کوشد تا با تحلیل علمی فرایند شبهه‌سازی درمانی نشان دهد که این کار ماهیتاً همان شبهه‌سازی انسانی است و تنها تفاوت آن در این است که پس از استفاده از سلول بنیادی، جنین حاصل شده از بین برده می‌شود. کافی است که نگاهی به فرایند تکنیک شبهه‌سازی درمانی و شبهه‌سازی انسانی داشته باشیم. این دو از نظر تکنیکی هیچ تفاوتی با هم ندارند، تنها تفاوت در فرجام رویانی است که شکل گرفته است. در یک مورد، آن رویان در رحم کشت می‌شود تا به انسانی کامل تبدیل شود و در دیگری پس از بهره‌برداری لازم، آن رویان از بین برده می‌شود. بدین ترتیب، هر حکمی درباره شبهه‌سازی انسانی صادر کنیم، منطقیاً باید آن را

1. Declaration by the Pontificate Council for the Family regarding "Embryo Reduction", available at: www.vatican.va.

شامل شبیه‌سازی درمانی نیز بدانیم. به همین دلیل، آکادمی پاپی زندگی، وجود تفاوت اخلاقی قابل ملاحظه‌ای را در میان شبیه‌سازی درمانی و شبیه‌سازی مولد انکار می‌کند. افزون بر این، شبیه‌سازی درمانی گناهی مضاعف به شمار می‌رود.^۱ واتیکان طی بیانیه‌ای که در فوریه سال ۲۰۰۳ خطاب به سازمان ملل منتشر نمود، بر یگانگی ماهیت شبیه‌سازی درمانی و شبیه‌سازی انسانی تأکید کرد و اظهار داشت: «هر فرایندی که مستلزم شبیه‌سازی انسانی باشد، فی نفسه فرایندی است مولد که در آن موجودی انسانی در مراحل اولیه آن، یعنی رویان انسانی، تولید می‌کند... تمایز گذاشتن میان شبیه‌سازی «مولد» و «درمانی» اصولاً ناپذیرفتنی است، زیرا فاقد بنیاد اخلاقی و قانونی است. این تمایز نادرست، بر این واقعیت تقاب می‌زند که موجودی انسانی با هدف نابودن کردنش آفریده می‌شود تا از او سلول بنیادی تهیه شود یا تحت آزمایش قرار گیرد».^۲

دو. از نظر آیین کاتولیک، تعبیر «شبیه‌سازی درمانی» پوششی است ماهرانه و برای بازاریابی که از سوی مدافعان شبیه‌سازی انسانی ایجاد شده است. از این منظر، «نامگذاری شبیه‌سازی انسانی، به «شبیه‌سازی درمانی» با هدف تجربه‌های ویرانگر»^۳، کاری است اغواگرانه و هوشمندانه برای رواج تجارت در عرصه انسانی. استفاده از تعبیر «افسانه شبیه‌سازی درمانی»^۴ که در برخی از متون کاتولیکی دیده می‌شود، به خوبی این موضع را نشان می‌دهد.

سه. بسیاری از افراد و حتی کسانی که در سیاست عمومی جامعه نقش دارند و غالب سیاست‌سازان^۵ تصویر روشنی از این مسئله در ذهن خود ندارند. کنفرانس کلیساهای اروپایی، طی بیانیه‌ای به این مسئله پرداخته، می‌گوید که برخی از نظرسنجی‌ها در انگلستان نشان می‌دهد که مردم غالباً تصویر روشنی از دلیل مخالفت خود با شبیه‌سازی انسانی یا مولد دارند اما درباره‌ی سلول بنیادی و شبیه‌سازی درمانی که برای به دست آوردن آن انجام می‌گیرد، بسیار سردرگم‌اند. این ابهام حتی دامنگیر اعضای پارلمان نیز بوده است.

1. "Therapeutic" cloning seen as "doubly immoral", Catholic World News, available at: www.cwnews.com.

2. Vatican's Mission to the United Nations. "the Views of the Holy See on Human Cloning", available at: www.lifeissues.net.

3. The myth of "Therapeutic" Cloning, United States Conference of Catholic Bishops, available at: www.usccb.org.

4. The myth of "Therapeutic" Cloning

5. policy makers

از این رو، این بیانیه ایضاح این مسئله در مباحثات عمومی را خواستار شده است.^۱ چهار. با هدف این ایضاح، آیین کاتولیک مجدانه در پی طرح این مقوله و تأکید بر یکسانی حکم شبه‌سازی انسانی و درمانی بوده و در مجامع مختلف بر این مسئله انگشت نهاده است. برای مثال، سازمان یونسکو در ۱۱ نوامبر ۱۹۹۷، «بیانیه جهانی ژنوم انسانی و حقوق بشر»، را منتشر کرد. یازدهمین ماده این بیانیه، انجام شبه‌سازی انسانی را مغایر کرامت انسانی دانسته، خواستار منع آن شده بود. واتیکان در این باره بیانیه‌ای منتشر کرد با عنوان «ملاحظات دربارۀ بیانیه جهانی درباره ژنوم انسانی و حقوق بشر» و در آن ملاحظات خود را در این زمینه منعکس کرد. یکی از این ملاحظات ناظر به مسئله منع شبه‌سازی انسانی است و در آن چنین آمده است: «ماده ۱۱، اعلام می‌کند که شبه‌سازی با هدف ایجاد موجودات انسانی، عملی است ضد کرامت انسانی و نباید مجاز شمرده شود. با کمال تأسف، این صورت‌بندی شبه‌سازی انسانی را با اهداف دیگری برای مثال، تحقیق یا درمان، که به همان حد نامقبول است، خارج نمی‌کند.»^۲ در انتهای این ملاحظات، مجدداً این مسئله مطرح شده است که در بیانیه یونسکو که در پی حفظ حقوق بشر است، هیچ سخنی از رویان و نطفه به میان نیامده است و این سکوت فرصتی را فراهم می‌کند تا بتوان از آنها به هر شکل ممکن بهره برداری کرد، حال آن‌که این کار ناقض هدف اصلی بیانیه است.^۳

همچنین پاپ ژان پل دوم، در فوریه سال ۲۰۰۲ خواستار به رسمیت شناختن وضعیت قانونی رویان انسانی و احترام به حقوق هر کسی شد که نمی‌تواند از خود دفاع کند. وی با تأکید ابراز کرد: «علم اینک به وضوح نشان داده است که رویان یک شخص انسانی است که از آغاز باروری دارای هویت خویش است. در نتیجه، این توقع منطقی است که این هویت، بالاتر از همه حق زیستن، از نظر قانونی به رسمیت شناخته شود.»^۴ همچنین در بیانیه شورای پاپی خانواده، بر حق حیات جنین این گونه تأکید شده است:

1. Therapeutic Uses of Cloning and Embryonic Stem Cells, Donald Bruce, Church of Scotland, 5 September 2000, available at: www.ccc-kek.org.

2. Observations on the Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights (Paris, 11 November 1997), 24 May 1998, available at: www.vatican.va.

3. Ibid.

4. Pope Calls for Legal Recognition of Human Embryo, Vatican City, February 3, 2002, available at: zenit.org.

«از لحظهٔ باروری، حقوق اساسی بشر و از همه مهم‌تر حق حیات، نسبت به کودکی که زاده نشده، باید به رسمیت شناخته شود و این حق به هیچ روی نباید نقض شود.»^۱

پنج. هدف اساسی شبیه‌سازی درمانی، به دست آوردن سلول بنیادی^۲ برای درمان برخی از بیماری‌ها یا کشت و پیوند عضو است. برای مثال، بیماری را در نظر بگیریم که نیازمند تزریق مغز استخوان است تا از بیماری خونی رهایی یابد. اما تن او تنها پذیرای نوع خاصی از مغز استخوان است که دی.ان.ای. مشابه خود را داشته باشد. از این نظر بهترین اهداکننده برادر دوقلوی اوست. حال در این فرض اگر دسترسی به کسی نداشته باشیم، مناسب‌ترین روش آن است که هستهٔ سلول فرد بیمار را گرفته و از طریق «تکنیک انتقال هسته سلول جسمی» به درون تخمک خالی از هسته، آن را فعال کنیم. پس از آن‌که رویان شکل گرفت، از سلول بنیادی آن استفاده خواهیم کرد و سپس آن رویان را از بین می‌بریم. به کمک سلول بنیادی به دست آمده، می‌توانیم عضو مورد نظر را ایجاد کنیم یا آن سلول را در درون مغز استخوان تزریق کرده و به تکثیر آن پردازیم. در این حالت، بدن بیمار این مواد را پس نخواهد زد، زیرا ترکیب ژنتیکی یکسانی با بدن دارد. این اساسی‌ترین خاصیت شبیه‌سازی درمانی است و به همین دلیل نیز شبیه‌سازی درمانی برای سلامتی انسان ضرورت دارد. اما آیین کاتولیک به مناقشهٔ جدی با این خاصیت و این ضرورت می‌پردازد. اما سلول بنیادی چیست؟

سلول بنیادی^۳ عبارت است از سلول تخصص‌نیافته‌ای که می‌تواند به هر سلولی تبدیل شود. می‌توان سلول‌ها را به تخصص‌یافته^۴ و تخصص‌نیافته تقسیم می‌کردند. سلول تخصص‌یافته، سلولی است که هنگام تکثیر تنها می‌تواند مشابه خود را تولید کند. برای مثال سلول‌های اندام‌های مختلف بدن انسان، تخصص‌یافته‌اند، یعنی سلول پوست، تنها سلول پوست و سلول چشم تنها سلول چشم را تولید می‌کنند. هر چند همهٔ سلول‌ها دارای ساختار ژنتیکی یکسانی‌اند و همهٔ برنامه‌های لازم در هر هستهٔ هر سلولی نهفته است. اما بر اثر تخصص‌یافتگی، هر سلولی تنها قادر به تکثیر نوع خاصی از سلول می‌گردد و دیگر برنامه‌های آن خاموش می‌شود. در مقابل، برخی از سلول‌ها همچنان حالت اصلی خود را برای تبدیل شدن به هر نوع سلولی حفظ می‌کنند و

1. Declaration by the Pontificate Council for the Family regarding "Embryo Reduction".

2. stem cell

3. Stem Cell

4. differentiated

محدودیتی در این زمینه ندارند. زایگوت یا تخمک بارور شده، عالی‌ترین نوع این قییه سلول به شمار می‌رود؛ زیرا این تک‌سلول می‌تواند در درازمدت همه سلول‌های متفاوت را تولید کند. به همین دلیل، نیز بهترین و آسان‌ترین راه به دست آوردن چنین سلولی استفاده از زایگوت در مراحل اولیه آن است. سلول بنیادی از نوع سلول تخصص‌نیافته است و به همین دلیل نیز بسیار ارزشمند است.^۱ بدین ترتیب اساسی‌ترین دلیل برای توجیه و دفاع از شبیه‌سازی درمانی، وجود سلول‌های بنیادی در رویان یا جنین است.

در برابر این نگرش، آیین کاتولیک می‌کوشد تا نشان دهد که این دلیل، توجیهی استوار برای دفاع از شبیه‌سازی درمانی به شمار نمی‌رود؛ زیرا نخست آن‌که این شیوه بسیار گران است و دیگر آن‌که از راه‌های دیگری نیز می‌توان سلول‌های بنیادی مورد نظر را به دست آورد. مقاله «افسانه شبیه‌سازی درمانی» به استناد گفته‌های متخصصان عرصه ژنتیک نتیجه می‌گیرد که این تکنیک، گذشته از مسائل اخلاقی، به دلیل گرانی فوق‌العاده و ارقام نجومی‌اش، نمی‌تواند به بازار راه یافته و در کلینیک‌ها از آن استفاده شود.^۲ همچنین در این مقاله از گزارش کمیته ملی مشورتی اخلاق زیستی آمریکا^۳ در سال ۱۹۹۷ نقل قول شده است که این سناریو، نسبتاً گران و دوریاب است.^۴ در نتیجه، این کار از نظر اقتصادی به صرفه نیست. اما نکته دوم و مهم‌تر آن است که اساساً اگر هم در پی به دست آوردن سلول بنیادی باشیم، تنها راه آن شبیه‌سازی درمانی نیست، بلکه راه‌های آسان‌تر و ارزان‌تری نیز وجود دارد. مشاهدات علمی و دستاوردهای جنین‌شناختی نشان داده است که سلول بنیادی در بند ناف^۵ نیز وجود دارد. لذا می‌توان پس از تولد نوزاد و بی‌آن‌که به او آسیبی برسد، از آن برای گرفتن سلول بنیادی استفاده کرد.^۶ افزون بر این منبع، به نظر متخصصان کاتولیک می‌توان از اشخاص بزرگسال و بالغ برای برگرفتن سلول بنیادی سود جست، بی‌آن‌که به آنان زبانی برسد. برخی از متخصصان بر این نظر هستند که این سلول‌ها در اندام‌های مختلف بدن اشخاص بالغ

1. What are Stem Cells?, Stem Cells Information Center, April 24 2003. available at: www.infoaging.org.
2. The myth of "Therapeutic" Cloning.
3. National Bioethics Advisory Commission (NBAC)
4. The myth of "Therapeutic" Cloning.
5. Umbilical cord
6. Is Stem-Cell Research Moral?, Patric McCloskey, available at: Americancatholic.org.

وجود دارد و برخلاف تصورات پیشین، این سلول‌ها کمتر از آنچه انتظار می‌رفت، تخصص‌یافته‌اند و در نتیجه می‌توان با کمی تلاش از آنها برای در هنگام ضرورت سود برد.^۱ این مسئله تا حدی است که برخی از دستاوردهای جدید، تردیدی جدی درباره نیاز به شبیه‌سازی درمانی پیش کشیده و راه‌های تازه‌تری را مطرح ساخته‌اند. از این رو، شبیه‌سازی درمانی با هدف به دست آوردن سلول بنیادی، از نظر پزشکی نیز محل تردید است.^۲ سخن کوتاه آن‌که از نظر آیین کاتولیک توجه علمی جدی برای شبیه‌سازی درمانی وجود ندارد.

شش. صرف نظر از مسائل فوق، گوهری‌ترین محور استدلال بر ضد شبیه‌سازی درمانی از نظر آیین کاتولیک، آن است که این کار ماهیتاً غیر اخلاقی است و قتل نفس به شمار می‌رود. در این جا دلایل اخلاقی و دینی کلیسای کاتولیک بر ضد شبیه‌سازی درمانی، درست همان دلایلی است که بر ضد سقط جنین اقامه شده است. از این رو، لازم است که این مسئله با رهیافت کلی آیین کاتولیک در قبال سقط جنین فهم شود. از نظر آیین کاتولیک، سقط جنین نامشروع و غیر اخلاقی است و نمی‌توان به دلایل مختلف به این کار دست زد. موضع کلیسای کاتولیک در قبال سقط جنین روشن، و در بیانیه‌های مختلف منعکس شده است.

از دیدگاه آیین کاتولیک، سقط جنین چیزی نیست جز کشتن انسانی بی‌گناه. کشتن بی‌گناهان نیز عملی است کاملاً غیر اخلاقی و ناپذیرفتنی. از این منظر، جنین هیچ تفاوتی با انسان کامل ندارد. هر حقی را که برای مادر قائل شویم، همسنگ آن را باید برای جنین - حتی جنین یک روزه - قائل شویم. در نتیجه، هر حکمی که در باب کشتن یک انسان کامل و بی‌گناه دادیم، باید همان را به جنین تسری دهیم. پاپ پیوس دوازدهم خطاب به جمع انجمن کاتولیکی ماماهاى ایتالیایی، این دیدگاه را به خوبی چنین تقریر می‌کند: «نوزاد در آغوش مادر، حق زیستن خود را مستقیماً از خداوند دریافت می‌کند... کودک، در حالی که هنوز زاده نشده، یک انسان است به همان میزان و به همان دلیلی که مادر انسان است.»^۳ تعلیم رسمی کلیسای کاتولیک در این باره آن است که هر شخصی بر صورت خداوند و همانند او آفریده شده و حیات هر کس مقدس است و باید به طور مطلق

1. What are Stem Cells?

2. The Myth of "Therapeutic" Cloning.

3. A Defence of Abortion, Judith Jarvis Thomson, in Contemporary Moral Problems, edited by James E. White. New York. West Publishing Company, 1997, p. 130.

از لحظهٔ باروری تا مرگ طبیعی، محترم کس و به هیچ کس و به هیچ دلیلی حق ندارد که زندگی جنینی را مستقیماً نابود کند. از بین بردن عامدانهٔ جنین، گناهی است بزرگ و بر ضد قانون طبیعی.^۱ شورای واتیکان دو، سقط جنین و کودک‌کشی را جنایاتی نفرت‌انگیز معرفی کرد.^۲ پاپ ژان پل دوم نیز در رسالهٔ «انجیل حیات»، گسترش سقط جنین و دفاع از آن را یکی از جلوه‌های «فرهنگ مرگ» دانسته، آن را جدی‌ترین جنایت بر ضد حیات نامید. وی در این رساله نوشت که برخی کسان با این توجیه که جنین تا زمان معینی، انسان به شمار نمی‌رود، این کار را مشروع می‌پندارند؛ حال آن‌که «از لحظه‌ای که تخمک بارور می‌شود، حیاتی آغاز می‌شود که نه از آن پدر است و نه مادر؛ بلکه حیات انسان تازه‌ای است با رشد خاص خود.»^۳ از این منظر، حیات جنین باید از همان آغاز انعقاد نطفه محترم نگه داشته شود و هیچ کس حق نابودی آن را ندارد. پاپ در این رساله با اشاره به اقتدار دینی خود اعلام می‌کند که سقط عمدی جنین گناهی بزرگ به شمار می‌رود و این نظریه بر قانون طبیعی و قانون مکتوب خداوند استوار است.^۴ در اسناد متعددی، تأکید بر لحظه آغازین حیات فرد است که همان لحظه باروری است. در نتیجه، به مجرد انعقاد نطفه، حیات مقدس و نامشروطی آغاز می‌شود که هیچ کس حق گرفتن آن را ندارد.^۵ این مسئله، از چنان وضوحی برخوردار است که دیگر نیازی به بحث بیشتر ندارد. البته گفتنی است که موضع رسمی کلیسا در قبال مسئله سقط جنین همواره چنین نبوده و در گذشته برخی از رهبران فکری آیین کاتولیک، سقط عامدانه جنین را مجاز می‌شمردند. برای مثال، توماس آکویناس، استدلال می‌کرد که جنین تا مدت چهل روز و گاه تا هشتاد روز پس از باروری، روح ندارد. در نتیجه، سقط جنین در آغاز دوران بارداری از نظر اخلاقی اشکالی ندارد.^۶ این مسئله تا اندازه‌ای ناشی از دیدگاه جنین‌شناختی ارسطویی

1. Abortion, M. A. Taylor, in *New Catholic Encyclopedia*, New York, Thomson Gale, 2003, V. 1, p. 25.

2. Vatican Council II the basic sixteen documents: constitutions, decrees, declarations, edited by Austin Flannery o. p., Costello Publishing Company, New York, 1996, p. 225.

3. *Evangelium Vitae*, no. 60.

4. *Ibid*, no. 62.

5. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day, Congregation for the doctrine of the faith, Joseph Card. Ratzinger, February 22 1987, available at: www.vatican.va.

6. A Conservative View of Abortion, John T. Noonan, Jr. in *the right thing to do*, edited by James Rachels, New York, Random House, 1989, p. 115, 34.

است که بر متفکران قرون وسطی تأثیر گذاشته بود و تا حدی نیز از این واقعیت سرچشمه می‌گیرد که در کتاب مقدس، چه عهد عتیق و چه عهد جدید، به طور مستقیم به سقط جنین اشاره‌ای نشده است.^۱ در حقیقت، احترام بی‌قید و شرط به حیات جنین، به تدریج با اقتدار کلیسا شکل گرفت و گسترش یافت.^۲

این موضع رسمی در قبال سقط جنین، پایه و بنیادی است برای داوری درباره مسئله شبیه‌سازی درمانی. پاپ ژان پل دوم در رساله انجیل حیات پس از بحث از غیراخلاقی بودن سقط جنین، این گونه مسئله را با شبیه‌سازی درمانی گره می‌زند: «همچنین این ارزیابی درباره اخلاقی بودن سقط جنین می‌تواند دریاب گونه‌های جدید دستکاری رویان انسانی اعمال می‌شود که هرچند با انگیزه‌های فی‌نفسه مشروعی انجام می‌شود، به شکلی اجتناب‌ناپذیر مستلزم کشتن آن رویان‌ها است»^۳ از این رو، هر حکمی که بر ضد سقط جنین روا باشد، درباره شبیه‌سازی درمانی نیز صادق است. افزون بر آن شبیه‌سازی درمانی، از این منظر وحشیانه‌تر از سقط جنین است؛ زیرا در سقط جنین غالباً جنین ناخواسته‌ای را که بر خلاف اراده ما پدید آمده، از بین می‌بریم، حال آن‌که در شبیه‌سازی درمانی آگاهانه و عمدانه جنینی ایجاد و سپس برای استفاده و مصارف دیگران نابود می‌شود و این عملی است که از نظر اخلاقی بسیار پلیدتر از سقط جنین است و به همین دلیل، پاپ ژان پل دوم در پیامی در اول ژانویه سال ۲۰۰۱ به مناسبت «روز جهانی صلح»،^۴ چنین عملی را قساوت‌آمیز و دون شأن انسان دانست.^۵ مرگ خاموش و پنهان رویان‌ها در آزمایشگاه‌ها و با هدف شبیه‌سازی درمانی، از نظر آیین کاتولیک حقیقتاً: «قتل عام بیگناهان روزگار ما به شمار می‌رود؛ در حقیقت، هیچ جنگ یا فاجعه‌ای، این چنین قربانی نداشته است».^۶

با این حال، آیین کاتولیک مستقلاً نیز به این مسئله پرداخته و دلایلی بر ضد این کار

1. Abortion, p. 62.

۲. برای آشنایی با برخی ملاحظات درباره رهیافت اخلاقی آیین کاتولیک به سقط جنین، رک: به اسلامی، سید حسن «سقط جنین از منظر اخلاق، فقه و قانون»، پیام زن، بهمن ۱۳۸۳، شماره ۱۵۵، ص ۲۲۵

3. Evangelium Vitae, no. 36.

4. World Day of Peace

5. Human Cloning vs. Human Dignity, Richard Doerflinger, available at: www.usccb.org.

6. Final communiqué on "the dignity of human procreation and reproductive technologies. Anthropological and ethical aspects", Pontifical Academy for Life, tenth general assembly, February 2004, available at: www.vatican.va.

اقامه کرده است. از نظر کلیسای کاتولیک، شبیه‌سازی درمانی به دلایل اخلاقی نادرست است و چالش‌هایی برمی‌انگیزد. این چالش را این‌گونه می‌توان صورت‌بندی کرد: «آیا تولید یا استفاده از رویان‌های انسانی زنده برای سلول بنیادی رویان اخلاقاً مجاز است؟»^۱ پاسخ آیین کاتولیک به این پرسش به دلایل زیر منفی است:

۱. بر اساس تحلیل زیستی کاملی می‌توان نشان داد که رویان انسانی از همان لحظه‌ی یکی شدن دو گامت مذکر و مؤنث، موجودی انسانی است با هویت دقیقاً قابل تعریف که از همان آغاز به گونه‌ای هماهنگ، مداوم و تدریجی رشد می‌کند.^۲ در نتیجه، این شخصیت انسانی حق حیات خاص خود را دارد.^۳ از این‌رو، برداشتن و نابود کردن توده سلولی داخلی بلاستوسیست که به رویان آسیبی درمان‌ناپذیر می‌زند و مانع رشد آن می‌شود، عملی است شدیداً غیر اخلاقی و غیر مجاز.^۴ هیچ هدفی، هرچند خوب، مانند برگرفتن سلول بنیادی رویان برای درمان بیماری دیگران، نمی‌تواند وسیله نامشروع را توجیه کند و چنین دخالتی را موجه سازد. غایت خیر، عملی را که فی‌نفسه خطا است، صحیح نمی‌سازد.^۵

دایان ایروینگ نیز در مقاله خود می‌کوشد تا افسانه‌هایی را که درباره مرحله آغاز حیات انسانی وجود دارد و طبق آنها رویان فاقد شخصیت انسانی تلقی می‌گردد، نقل و نقد کند. وی با استناد به یافته‌های علمی در این عرصه می‌گوید: «همان‌گونه که همه رویان‌شناسان می‌دانند، زایگوت تک‌سلولی انسانی، یا رویان بیشتر رشدیافته یا نطفه، موجودی انسانی است»^۳ و در برابر «افسانه» شماره ۵ که مدعی است که محصول مستقیم و بلافاصله لقاح، تنها یک «آن»^۴ است نه دختر یا پسر، پاسخ می‌دهد که حقیقت آن است که از همان لحظه لقاح، دختر یا پسر بودن نطفه بر اثر نوع پیوند اسپرمی که اووم را بارور ساخته، از نظر جنین‌شناسی مسلم و مشخص است.^۵

سخن کوتاه، از نظر آیین کاتولیک جنین در تمام مراحل زیستی خود، از لحظه باروری

1. Declaration on the Use of Human Embryonic Stem Cells, Pontifical Academy for Life, Vatican, August 25, 2000, available at: www.vatican.va.

2. Ibid.

3. When Do Human Beings Begin? "Scientific" Myths and Scientific Facts, Dianne N. Irving, available at: www.141.org.

4. it

5. Ibid.

به بعد دارای هویت و شخصیت انسانی است و ما چیزی به نام پیش‌رویوان^۱ که بر اساس آن بتوان حکم اخلاقی متفاوتی مترتب کرد، نداریم. به گفته کاردینال آلفونسو، تمایز نادرست میان «به اصطلاح پیش‌رویوان و رویوان^۲ در عمل بزرگ‌ترین مانع به رسمیت شناختن موقعیت انسانی رویوان به شمار می‌رود.^۳ از نظر او، این اصطلاح با هدف اجتناب از چالشی اخلاقی دربارهٔ موقعیت رویوان جعل شده است.^۴ وی با نگاهی تاریخی به این واژه بر این نظر است که: «این تعبیر فریبنده است و برای دفاع از سقط جنین ساخته شده است»^۵ اصطلاحاتی از این دست برساخته برخی از متخصصان است و به قصد گمراه کردن، به کار می‌رود. برای مثال، به جای گفتن جنین، تعبیر توده سلولی^۶ به کار گرفته می‌شود تا ماهیت حقیقی و انسانی جنین پوشیده ماند. در نقد این روش، مخالفان شبیه‌سازی درمانی می‌گویند که هواداران شبیه‌سازی درمانی می‌کوشند تا فهم حقیقت را دشوار کنند. اگر زنی نوزادی تولید کند تا از کلیه او برای پیوند زدن به دیگری استفاده کند، «آیا گفته می‌شود که وی، کلیه‌ای زاییده است؟»^۷ حقیقت آن است که در شبیه‌سازی درمانی با موجودی انسانی روبرویم، نه با «خوشه‌های سلولی».^۸ کنفرانس اسقف‌های آمریکا، در مقاله‌ای با عنوان «شبیه‌سازی انسانی چیست؟» به استناد منابع رسمی کنگره آمریکا و دیگر منابع پزشکی و جنین‌شناختی تأکید می‌کند که رویانی که از طریق انتقال هسته سلولی ایجاد شده، برخلاف تصور برخی افراد، یک ارگانسیم و موجود زنده است.^۹

با همین نگرش و تأکید بر ماهیت و شخصیت انسانی رویوان است که در بسیاری از اسناد کلیسای کاتولیک، نام‌های گوناگون جنین که ناظر به مراحل رشد آن است، آگاهانه و عامدانه به جای یکدیگر به کار می‌رود و از نظر اخلاقی فرقی میان زایگوت، پیش‌رویوان، رویوان، نطفه، مورولا، بلاستوسیست و جنین گذاشته نمی‌شود. برای مثال،

1. Pre-embryo

2. embryo

3. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.

4. Ibid.

5. Ibid.

6. Mass of Cells

7. What is Human Cloning, available at: www.usccb.org. (United States Conference of Catholic Bishops)

8. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.

9. Ibid.

در پانوشت «تعلیم دربارهٔ احترام به حیات انسانی در بنیادش و دربارهٔ کرامت تولید مثل: پاسخ‌هایی به پرسش‌های مشخص روز»، تصریح شده است که در این متن، واژه‌های zygote, pre-embryo, embryo, و tetus آزادانه و به جای یکدیگر به کار می‌رود و خصوصیات اخلاقی یکسانی به همهٔ آنها نسبت داده می‌شود و «علت این استفاده، در متن روشن شده است.»^۱

بدین ترتیب، از نظر آیین کاتولیک شبه‌سازی درمانی، غیر اخلاقی است و هیچ توجیهی برای آن وجود ندارد؛ زیرا نهایتاً این کار مستلزم ایجاد و سپس نابودی جنین است و از این نظر گناهی مضاعف^۲ به شمار می‌رود و حتی قبیح‌تر و غیر اخلاقی‌تر از شبه‌سازی انسانی است؛ حال آن‌که از نظر کلیسای کاتولیک، «رویان، دارای کرامت انسانی است، حتی هنگامی که تنها شامل یک سلول باشد.»^۳ با این نگرش، هنگامی که خبر شبه‌سازی سازی رویانی تا مرحله هشت سلولی از سوی دانشمندان آمریکایی در نوامبر سال ۲۰۰۱ منتشر شد، واتیکان این عمل را محکوم کرد و گفت که این واقعه، «ما را بر آن می‌دارد تا مجدداً و با قوت تأکید کنیم که آغاز حیات انسانی با قرار داد دربارهٔ مرحله خاصی از رشد جنینی تعیین نمی‌شود؛ در حقیقت این حیات از همان لحظه آغاز رویان، تحقق یافته است.»^۴ این نکته نیز افزودنی است که برخی بر این تصوراند که یکی از شرایط حکم به جنین انسان بودن آن است که این جنین در رحم مادر شکل گرفته باشد. از این رو، اگر ایجاد رویان در خارج از رحم صورت گرفت، اساساً نمی‌توان آن را جنین انسانی نامید و حکم انسان را بر آن بار ساخت. آیین کاتولیک با این نگرش مخالفت کرده و چنین شرطی را ضروری نمی‌شمارد. گیل کوین، مدیر اجرایی دبیرخانه اسقف‌های آمریکایی برای فعالیت‌های حافظ حیات، موضع کلیسا را در برابر ایجاد رویان برون رحمی چنین بیان می‌دارد: «رویان انسانی، چه در رحم مادر آفریده شود و

1. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day.
2. "Therapeutic" cloning seen as "doubly immoral".
3. Doubly immoral
4. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.
5. Vatican condemns reported cloning of human embryo, November 26, 2001, available at: www.detnews.com.

چه در بشقاب پتری^۱، در بنیاد و سرنوشت، انسان است.»^۲

بنابراین، از نظر آیین کاتولیک، حیات انسانی از لحظه باروری آغاز می‌شود و تقسیم‌های رایج علمی دربارهٔ مراحل مختلف رشد جنین به معنای ارزشگذاری متفاوت دربارهٔ حق حیات او نیست و رویان دو سلولی همانند جنین نه ماهه محترم و به همان اندازه انسان است. در نتیجه، موجود انسانی از همان لحظه‌ای که ایجاد شده باید محترم دانسته شود و همهٔ حقوق انسانی اش از جمله حق حیاتش رعایت گردد. بخشی از تعلیم بلند و مفصلی که به مسائل روز اختصاص یافته، ناظر به تعیین و تعریف این حقوق اساسی است. گفتنی است نام دیگر این تعلیم، هدیه حیات^۳ است. از آن جا که شبیه‌سازیِ درمانی در نهایت نابودی جنین انسانی را در پی دارد، خلاف تعلیم فوق و مغایر آموزه‌های کلیسای کاتولیک است و به هیچ روی مجاز نیست. این موضع با تعلیمات کلیسا که در بیانیه‌های مختلف منعکس شده، منطبق و هماهنگ است.

۵. حکم شبیه‌سازی انسانی

شبیه‌سازی انسانی بی‌تردید عملی است غیر اخلاقی و ناقض کرامت انسانی و هیچ هدفی، هرچند ارحمند و شرافتمندانه، نمی‌تواند آن را توجیه کند. این موضع و دیدگاه را بارها رهبران کلیسای کاتولیک بیان کرده و در بیانیه‌ها و اسناد مختلف بازتاب یافته است. مخالفت آیین کاتولیک با شبیه‌سازی انسانی ریشه در برداشت این آیین از کتاب مقدس و تفسیر داستان‌های عهد عتیق دارد. در حقیقت، عمدهٔ مخالفت با شبیه‌سازی انسانی در کلیسای کاتولیک بر سه داستان محوری سَنَفَر پیدایش در عهد عتیق استوار است. این سه داستان با تفسیری که از آن ارائه می‌شود، زمینه و بستری را فراهم می‌کند تا کاتولیک‌ها بتوانند مخالفت خود را به شبیه‌سازی انسانی مدلل کنند. گاه به تصریح به این داستان‌ها اشاره می‌شود و گاه تنها پیرنگی از آنها در بحث از شبیه‌سازی انسانی دیده و تلمیحی به آنها یا یکی از آنها می‌شود. از این‌رو، برای فهم درست دلایل مخالفت آیین کاتولیک با

۱. دیس یا بشقاب پتری (Petri dish) از ابزارهای آزمایشگاهی که از آن در تکنیک‌های مختلف باروری استفاده می‌شود.

2. Stem cell initiative 'can not be justified,' Calif. Bishops say, Michelle Gahee, September 17, in questions of the day 2004, available at: www.the-tidings.com.

3. Donum Vitae

شبهه‌سازی انسانی لازم است که نخست مروری بر این داستان‌ها داشته باشیم. سفر پیدایش، با گزارش آفرینش آسمان‌ها و زمین به دست خداوند شروع می‌شود که شش روز به طول انجامید. در روز هفتم خداوند خداکارش را به پایان رساند و آرام گرفت. این آفرینش از آسمان‌ها شروع، و به خلقت آدم ختم شد. پس از آن خداوند برای آدم جفتی آفرید و آن دو را در بهشت عدن جای داد. اما نافرمانی از دستور خداوند به هبوط آنان انجامید. در زمین به زاد و ولد پرداختند و قایل، برادر خود هابیل را کشت و بعدها فرزندان آدم در بابل برجی ساختند که به خواست خداوند ویران شد و به پریشانی زبان آنان انجامید. اینک اصل این سه داستان از کتاب مقدس:

یک. خلقت آدم

و خدا گفت: «آدم را به صورت ما و موافق ما بسازیم تا بر ماهیان دریا و پرندگان آسمان و بهایم و بر تمامی زمین و همه حشراتی که می‌خزند، حکومت نماید». پس خدا آدم را به صورت خود آفرید. او را به صورت خدا آفرید. ایشان را نر و ماده آفرید و خدا ایشان را برکت داد و خدا بدیشان گفت: «بارور شوید و کثیر شوید و زمین را پر سازید و در آن تسلط نمایید و بر ماهیان دریا و پرندگان آسمان و همه حیواناتی که بر زمین می‌خزند، حکومت کنید» (پیدایش ۱: ۲۶-۲۹).

دو. قتل هابیل

و آدم زن خود حوا را بشناخت و او حامله شده قائن را زایید و گفت: «مردی از یهوه حاصل نمودم». بار دیگر برادر او هابیل را زایید و هابیل گله‌بان بود و قائن کارکن زمین بود، و بعد از مرور ایام واقع شد که قائن هدیه‌ای از محصول زمین برای خدا آورد، و هابیل نیز از نخست‌زادگان گله خویش و پیه آنها هدیه‌ای آورد و خداوند هدیه او را منظور داشت. اما قائن و هدیه او را منظور نداشت. پس خشم قائن به شدت افروخته شده، سر خود را به زیر افکند. آنگاه خداوند به قائن گفت: «چرا دشمنانک شدی و چرا سر خود را به زیر افکندی؟ اگر نیکویی می‌کردی، آیا مقبول نمی‌شدی؟ و اگر نیکویی نکردی، گناه بر دژ در کمین است و اشتیاق تو دارد؛ اما تو بر وی مسلط شوی». و قائن با برادر خود هابیل سخن گفت و واقع شد چون در صحرا بودند، قائن بر برادر خود هابیل برخاسته

او راکشت. پس خداوند به قائن گفت: «برادرت هابیل کیجاست؟» گفت: «نمی‌دانم، مگر پاسبان برادرم هستم؟» گفت: «چه کرده‌ای؟ خون برادرت از زمین نزد من فریاد بر می‌آورد! و اکنون تو ملعون هستی از زمینی که دهان خود را باز کرد تا خون برادر تو را از دستت فرو برد. هرگاه کار زمین کنی همانا قوت خود را دیگر به تو ندهد و پریشان و آواره در جهان خواهی بود.» قائن به خداوند گفت: «عقوبتم از تحملم زیاده است.» اینک مرا امروز بر روی زمین مطرود ساختی و از روی تو پنهان خواهم بود و پریشان و آواره در جهان خواهم بود و واقع می‌شود هر که مرا یابد، مرا خواهد کشت. خداوند به وی گفت: «پس هر که قائن را بکشد هفت چندان انتقام گرفته شود» (پیدایش: ۱-۱۶).

سه. ویرانی برج بابل

و تمام جهان را یک زبان و یک لغت بود. و واقع شد که چون از مشرق کوچ می‌کردند همواری‌ای در زمین شنعار یافتند و در آنجا سکنی گرفتند. و به یکدیگر گفتند: «بیایید خشت‌ها بسازیم و آنها را خوب بپزیم» و ایشان را آجر به جای سنگ بود، و قیر به جای گچ. و گفتند: «بیایید شهری برای خود بنا نهیم، و برجی را که سرش به آسمان برسد، تا نامی برای خویشتن پیدا کنیم، مبدا بر روی تمام زمین پراکنده شویم». و خداوند نزول نمود تا شهر و برجی را که بنی آدم بنا می‌کردند ملاحظه نماید. و خداوند گفت: «همانا قوم یکی است و جمع ایشان را یک زبان و این کار شروع کرده‌اند و الآن هیچ کاری که قصد آن بکنند از ایشان ممتنع نخواهد شد. اکنون نازل شویم و زبان ایشان را در آنجا مَشوش سازیم تا سخن یکدیگر نفهمند». پس خداوند ایشان را از آنجا بر روی تمام زمین پراکنده ساخت و از بنای شهر بازماندند. از آن سبب آنجا را بابل نامیدند زیرا که در آنجا خداوند لغت تمامی اهل جهان را مَشوش ساخت و خداوند ایشان را از آنجا بر روی تمام زمین پراکنده نمود (پیدایش ۱۱: ۹-۱۰).

چهار. تعبیر اخلاقی این داستان‌ها

از این سه داستان دینی، سه اصل اخلاقی اساسی به دست می‌آید: یک، انسان موجودی است خداگونه و همانند او که بر صورت او آفریده شده است، پس موجودی است یکتا و دارای کرامت خاص خدایی و متفاوت از همه موجودات و مخلوقات دیگر؛

دو، حیات انسانی، والاترین شیء ارجمند هستی و حفظ آن عالی‌ترین عمل اخلاقی است و در مقابل قتل نفس از کهن‌ترین و سنگین‌ترین اعمال غیر اخلاقی به شمار می‌رود؛ سه، غرور و تلاش برای گذشتن از حدود انسانی خود و خدایی کردن و ندیدن محدودیت‌های نوع بشر، رفتاری است غیر اخلاقی و عامل تباهی انسان. این کار در کتاب مقدس به عنوان گزارشی از یک ماجرا نقل شده، اما نمادی است برای هر حرکتی که انسان را از حقیقت وجودی‌اش دور سازد؛ کاری که فرجام خوشی برای انسان نخواهد داشت. در مکتوبات ناظر به شبهه‌سازی به این داستان‌ها اشاره و گاه ارجاع داده می‌شود و مستندی برای داوری درباره این تکنیک به شمار می‌رود. برای مثال در مقاله «شبهه‌سازی انسانی بر ضد کرامت انسانی» به هر سه داستان اشاره شده است. در بخشی از این مقاله، با تأکید بر این که ما انسان‌ها بر صورت و همانند خدا آفریده شده‌ایم، نتیجه گرفته می‌شود که در حقیقت ما «محصول دستان اویم». نویسنده در ادامه این مقاله، از نایجل کامرون، متخصص اخلاق، از سر موافقت نقل قول می‌کند که ما در حال حرکت از «مسائل قایل و هاییل» به «مسائل برج بابل» هستیم؛ از نابودی زندگی انسان‌ها، به نابودی محدودیت‌های خودمان.^۱ پاپ ژان پل دوم نیز بخشی از رساله انجیل حیات خود را به گزارش و شرح داستان قتل هاییل به دست قایل داده است. وی این داستان را نه گزارشی از تاریخ گذشته، که شرح حال انسان معاصر می‌داند و بر این باور است که در جهان معاصر. فرهنگ مرگ و کشتار ادامه تفکر قایلی است. وی پس از نقل اصل داستان از سفر پیدایش چنین می‌نویسد: «بیاید این گزارش کتاب مقدسی^۲ را، که برخلاف ساختار باستانی و سادگی بسیارش، چیزهای فراوانی برای آموختن به ما دارد، با هم بازخوانی کنیم.»^۳ آنگاه با شرح فقرات این داستان طی چندین صفحه، نتایجی بر آن بار می‌کند که یکی از آنها تقدس حیات انسانی است و دیگری مخالفت با هر چیزی که این حیات را به خطر اندازد. یکی از این مخاطرات، فن تولید مثل مصنوعی است که افزون بر غیر اخلاقی بودن، به دلیل آن‌که در موارد متعددی به شکست می‌انجامد، خطری برای زندگی به شمار می‌رود و راه را نه تنها بر سقط جنین بلکه بر فرزندکشی^۴ نیز می‌گشاید.^۵

1. Human Cloning vs. Human Dignity.

2. Biblical

3. Evangelium Vitae, no. 7.

4. infanticide

5. Ibid, no. 14.

با این همه از میان این سه داستان، داستان نخست از اهمیت خاصی برخوردار است و تقریباً مدار همه بحث‌های مربوط به شبیه‌سازی انسانی است و نقطهٔ ثقل استدلال‌ها بر ضد شبیه‌سازی انسانی به شمار می‌رود.

گفتنی است که مخالفت با شبیه‌سازی انسانی، ناظر به نتیجه‌ای است که در خود دارد، نه نوع تکنیکی که از آن استفاده می‌شود. از این رو، هرچند در متون مربوطه به روشنی مقصود از شبیه‌سازی انسانی یا «فن انتقال هسته سلول جسمی» تعریف می‌گردد، لیکن هر تکنیکی که چنین پیامدی داشته باشد، در حکم آن است و از این جهت میان این تکنیک و دیگر تکنیک‌ها مشابه تفاوتی نیست. پاپ ژان پل دوم در پیام خود به سازمان ملل بر این یگانگی چنین اشاره می‌کند: «نتیجهٔ اولیه و اجتناب‌ناپذیر شبیه‌سازی رویانی^۱ و شبیه‌سازی هسته‌ای^۲ ایجاد موجودی انسانی در مرحلهٔ رشد جنینی آن است. بنابراین، شبیه‌سازی انسانی و شبیه‌سازی رویانی، یکسان‌اند و همانند یکدیگر به شمار می‌روند.»^۳ همچنین در «یادداشت‌هایی دربارهٔ شبیه‌سازی» با تأکید بر کرامت انسانی، بر این نکته انگشت نهاده شده که «فرقی نمی‌کند که چه تکنیکی به کار گرفته شود یا چه اهدافی دنبال گردد».^۴

با این نگاه یکسان به انواع شبیه‌سازی که به تولید انسان منجر شود، کلیسای کاتولیک به استناد کتاب مقدس و اصول اخلاقی منعبت از آن قاطعانه به مخالفت با شبیه‌سازی انسانی بر می‌خیزد و آن را بی‌هیچ قید و شرطی نادرست و غیر اخلاقی می‌شمارد. پاپ ژان پل دوم، در پیامی به اجتماع رهبران کلیسا در ریمینی، ایتالیا، بر مدافعان شبیه‌سازی خرده گرفت و گفت که آنان این باور متکبرانه را در سر دارند که: «پروژه آنان از پروژه خالق»^۵ برای بشر بهتر است و این رهیافت آمادگی آنان را برای بهره‌برداری از انسان‌ها برای اهدافشان نشان می‌دهد.^۶ از نظر پاپ، حتی اگر هدف شبیه‌سازی ایجاد انسان تا مرحله کمال و بلوغ باشد و در آن نابودی رویان و جنین انسانی نباشد و هیچ رویانی در این فرایند از بین نرود، «باز این فعالیت توهینی به کرامت شخص انسان به

1. embryo splitting

2. nuclear transfer cloning

3. Vatican's Mission to the United Nations, "the Views of the Holy See on Human Cloning".

4. Notes on cloning.

5. Pope renews condemnation of cloning, August 23, 2004, available at: www.cwnews.com.

6. Ibid.

شمار می‌رود».^۱ افزون بر آن، انجام شبهه‌سازی و موفقیت در آن به کسانی که اقدام به این کار کرده‌اند، «حسی از قدرت»^۲ می‌بخشد که می‌تواند استدلال اخلاقی را مشوّش و کژتاب کند. این مسئله هنگامی جدی‌تر می‌شود که در نظر داشته باشیم که در اینجا با شیوه‌ای بیرحمانه و «غیر انسانی»^۳ مواجه هستیم.^۴

همچنین پاپ ژان پل دوم با همسنگ شمردن سقط جنین، اوتانازی^۵ یا قتل از روی ترحم و شبهه‌سازی، شبهه‌سازی انسانی را فروکاستن انسان‌ها به اشیایی صرف دانست.^۶ این موضع به مناسبت‌های مختلف بیان و تأکید شده و دیگر رهبران آیین کاتولیک بر آن پای فشرده‌اند. مخالفت با شبهه‌سازی انسانی تمامی انواع آن را با هر انگیزه‌ای در بر می‌گیرد و حتی زوجین نابارور نیز مجاز به استفاده از آن برای درمان مشکل خود نیستند.

۶. دلایل مخالفت با شبهه‌سازی انسانی

با تحلیل متون مختلف کاتولیکی و سخنانی که در مخالفت با شبهه‌سازی انسانی نوشته و بیان شده، می‌توان مهم‌ترین علت مخالفت با این کار را دلایل زیر دانست:

یک. احتمال شکست و ناکامی از نظر علمی؛

دو. ضرورت تولید مثل جنسی برای ایجاد فرد جدید؛

سه. تحمیل هویت خود بر شخص شبهه‌سازی شده؛

چهار. غصب جایگاه خداوند و خدایی کردن؛

پنج. نقض کرامت انسانی؛

شش. نقض حق کودک برای داشتن والدین؛

هفت. تنزل انسان به شیئی؛

هشت. مغایرت با حق «نادانی» و جهل به آینده؛

نه. امکان سوء استفاده‌های مختلف و

ده. فروپاشی نهاد خانواده.

1. Vatican's Mission to the United Nations, "the Views of the Holy See on Human Cloning".

2. Pope renews condemnation of cloning. 3. inhuman method

4. Statement by the Vatican on Cloned Human Embryo.

5. euthanasia

6. Pope denounces human cloning, January 13, 2003, available at: www.cnnnews.canoe.ca.

یک. احتمال شکست و ناکامی از نظر علمی

کاربست این تکنیک نیازموده که هنوز در آغاز راه خود قرار دارد، ممکن است مخاطراتی برای شخص شبیه‌سازی شده در پی داشته باشد. توجه به یافته‌های علمی دربارهٔ روند و فرایند شبیه‌سازی دالی و پیچیدگی این مسئله و حساسیت جایگاه و کرامت انسانی، از چنان اهمیتی برخوردار است که ما را از به کارگیری این تکنیک باز می‌دارد. از این جهت اقدام به شبیه‌سازی انسانی به دلایل علمی به احتمال قوی ناموفق و در نتیجه از نظر اخلاقی نادرست است. این دلیل هنگامی استوارتر و حساس‌تر می‌شود که در نظر داشته باشیم که برای تحقق یک جنین شبیه‌سازی شده، چه بسا ده‌ها رویان و جنین از بین خواهند رفت.^۱ به همین سبب در یکی از بیانیه‌های پاپی به مخاطراتی چون بیماری‌های شدید و عیوب ژنتیکی یا پدید آمدن موجوداتی هیولاش اشاره شده است.^۲ با این حال، این دلیل از دلایل اصلی مخالفت آیین کاتولیک با شبیه‌سازی انسانی به شمار نمی‌رود و تنها دلیلی جنبی است. از این رو، اگر هم به فرض این تکنولوژی چنان پیشرفت کند که مخاطرات احتمالی آن از میان برود و حتی مستلزم کشتن جنین‌های اضافی و آزمایشی نباشد، باز اصل این کار خطا و غیر اخلاقی است. سر اسقف رناتو مارتینو، ناظر دائمی واتیکان در سازمان ملل، در ۱۹ نوامبر سال ۲۰۰۰ در کمیتهٔ سازمان ملل که با هدف بررسی جوانب مسئله منع جهانی شبیه‌سازی انسانی و صدور قراری در این زمینه برگزار شده بود، سخنانی خطاب به رئیس این کمیته بیان داشت که گویای این دیدگاه است. وی در قسمتی از سخنان خود گفت که مخالفت واتیکان با شبیه‌سازی انسانی تنها برخاسته از ریسک‌های احتمالی و مرگ رویان‌ها و ناکامی از موفقیت این کار نیست، «بلکه نخست و مهم‌تر از همه، بر دلایل انسان‌شناختی و اخلاقی مبتنی است.»^۳

دو. ضرورت تولید مثل جنسی برای ایجاد فرد جدید

نه تنها شخص باید واجد والدین باشد و در کادر زوجیت زاده شود، بلکه این ولادت باید

1. Human Cloning: A position paper Florida Catholic Conference.

2. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.

3. Vatican's statement to the United Nations on cloning, 25 September, 2004, available at: www.thetablet.co.uk.

از طریق آمیزش جنسی حاصل شده باشد. از این منظر، تنها در میان زوجین و بر اساس عشق متقابل آنان است که بستری حاصل می‌شود و زمینه‌ای آماده می‌گردد تا خداوند فرزندی به آنان اعطا کند. زوجین تنها باید اعمالی انجام دهند و منتظر باشند تا والد شوند. نقش والدین در این میان، تنها نقشی اعدادی است و آنان نباید هیچ‌گونه تلاش آگاهانه و عامدانه‌ای در این راه انجام دهند. این مسئله از نظر کلیسای کاتولیک دارای دو شرط مکمل یکدیگر است. یکی آنکه فرزند تنها در دایره زوجیت و بدون دخالت شخص ثالث زاده شود و دیگر آنکه والدین عمل خاصی که به آنان نقش آفرینشگری دهد، نباید ایفا کنند. شبه‌سازی انسانی، ناقض این شرایط است و اگر میان زوجین هم صورت گیرد، باز خطا است. مخالفت با شبه‌سازی انسانی از این منظر، منطقی‌اً مختص به شبه‌سازی انسانی نخواهد بود و موارد دیگری را نیز در بر خواهد گرفت، از جمله انواع تکنولوژی‌های باروری مصنوعی یا آرت ("assisted reproductive techniques") ART به همین دلیل نیز آیین کاتولیک مخالفت خود را با انواع این قبیل تکنیک‌ها اعلام داشته و آنها را مغایر آموزه‌های کلیسای کاتولیک می‌داند. برای مثال، لقاح برون رحمی از نظر آیین کاتولیک کاری است غیراخلاقی و ناقض عشق خانوادگی. فرزند باید زاده عشق و محبت طرفین و نشانه زنده‌ای از «آری» خالق به تاریخ انسان باشد، حال آنکه با استفاده از تکنیک‌های باروری مصنوعی، این نشانه زائل می‌شود: «پدید آمدن موجود انسانی تازه‌ای فی نفسه همواره هدیه و عطیه است، «اینک، پسران از جانب خداوند می‌باشند و ثمره رحم اجرتهی از اوست.»^۱ هر شخصی از همان لحظه زندگی نشانه ملموسی از عشق وفادارانه خدا به بشر است؛ او نشانه زنده «آری» خالق به تاریخ انسان‌ها است، تاریخ رستگاری که با اتحاد تام با خدا در شمع حیات ابدی کامل خواهد شد.»^۲ لیکن تکنیک‌های باروری مصنوعی این عمل مقدس و این نشانه زنده خدا را دستکاری کرده و آن را به چیزی بی‌ارزش بدل می‌کنند. به همین دلیل، کلیسای کاتولیک بارها و با شدت تأکید می‌کند که این تکنیک‌ها، فارغ از کارآیی یا ناکارآمدی، «در واقع، شیوه‌ای ناشایسته برای به وجود آوردن زندگی جدیدی است»^۳ زیرا تولید مثل را از دایره زوجیت و روابط زناشویی خارج کرده، به دخالت تکنیکی شخص ثالث می‌پیوندد. افزون بر این، از

۱. کتاب مزامبر یعنی زبور داود، زبور ۱۲۷، آیات ۳-۴، از ترجمه رسمی فارسی، ص ۹۳۴. در متن اصلی به زبور ۱۲۶ ارجاع داده شده است.

2. Final communiquon "the dignity of human procreation and reproductive technologies. Anthropological and ethical aspects".

3. Ibid.

دیدگاه نویسندگان «تأملاتی درباره شبیه‌سازی»، تحقق شبیه‌سازی انسانی به تغییر معنا و مفهوم انسانی آمیزش جنسی می‌انجامد و آن را از بار عاطفی‌اش تهی کرده به عملی اضافی و قابل حذف بدل می‌سازد، زیرا می‌توان به سادگی و بی‌اقدام به فعالیت جنسی تخمک موردنظر را بارور ساخت و در نهایت، «معنای تولید مثل انسانی را دگرگون کرد.»^۱ در تولید مثل جنسی، والدین تنها پذیرنده حیات‌اند، اما تکنیک‌های باروری مصنوعی از جمله لقاح برون‌رحمی به والدین و دیگر انسان‌ها قدرتی فراتر می‌بخشد و در نتیجه، «زندگی و مرگ، محکوم تصمیم انسان می‌شود.»^۲ این کار عواقب خطیری دارد؛ از جمله، به انسان قدرت می‌دهد تا بر هموعان خود مسلط شود و راه بهسازی نژادی^۳ هموار شود.^۴ بخشی از «تعلیم در باب احترام به زندگی انسانی در بنیادش و در باب کرامت تولید مثل، پاسخ‌هایی به پرسش‌های معین روز»، به تشریح دلایل مخالفت با تکنیک‌های باروری و پاسخ به پرسش‌های مختلف در این باره اختصاص یافته است. در این سند آمده است که رواج لقاح برون‌رحمی انسانی راه را بر دیگر انواع لقاح برون‌رحمی و سوءاستفاده از رویان‌ها مانند تلاش برای لقاح میان گامت‌های انسان با حیوان یا ایجاد رحم‌های مصنوعی می‌گشاید.

حاصل آن‌که مخالفت با شبیه‌سازی انسانی در حقیقت بخشی از مخالفت گسترده‌تری است که با لقاح برون‌رحمی و دیگر شیوه‌های لقاح مصنوعی است. در شبیه‌سازی انسانی، اصول و شرایط و حرمت خانواده و هدیه بودن فرزند نقض می‌شود و عمل مقدس تولید مثل به کاری مکانیکی تبدیل می‌شود، در حالی که این حق مسلم نوزاد است که از طریق لقاح طبیعی ایجاد شده، در رحم مادر پرورده، از طریق ازدواج تولید و در دایره زوجیت زاده و بزرگ شود.^۵ پاپ ژان پل دوم مهم‌ترین اشکال باروری مصنوعی و غیر اخلاقی بودنش را آن می‌داند که این تکنولوژی، تولید مثل را از رابطه طبیعی زوجیت و این عمل خلاق می‌گسلد.^۶ طبق این نگرش، هرگونه مداخله‌ای در امر تولید مثل، خطا و نادرست است، حتی پیشگیری از بارداری، مانعی در برابر

1. Reflections on cloning.

2. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day.

3. eugenics

4. Ibid.

5. Ibid.

6. Evangelium Vitae, no. 41.

وظیفه‌گشودگی^۱ در قبال هدیه و عطیه الهی به شمار می‌رود.^۲

به استناد دلیل فوق، شبهه‌سازی انسانی مطرود و محکوم است، زیرا طبق پیام

واتیکان «شبهه‌سازی تمایل جنسی انسانی را به شیء بدل می‌سازد...»^۳

سه. تحمیل هویت خود بر شخص شبهه‌سازی شده

کسی که می‌خواهد موجودی را شبهه‌سازی کند، از خزانه ژنتیکی خود یا دیگری برای این کار استفاده می‌کند و با این کار هویت مورد نظر خود را بر جنین و شخص آینده تحمیل می‌کند و این مغایر حق مسلم هر کسی است که هویت خاص خود را داشته باشد. این استدلال گاه به این صورت مطرح می‌شود که شبهه‌سازی انسانی غیر اخلاقی است، زیرا اگر والدین بخواهند از سلول فرزند مرده خود، جنینی شبهه‌سازی کنند «باکودک جدید به مثابه موجود متمایزی که دارای هویت خاص خویش است، رفتار نخواهد شد، بلکه به مثابه ضمیمه شخص دیگری رفتار خواهد شد.»^۴ در نتیجه، فرد شبهه‌سازی شده، فاقد هویت و فردیت خاص خود خواهد بود و این کاری غیر اخلاقی است.

چهار. غصب جایگاه خداوند و خدایی کردن

اقدام به شبهه‌سازی و کارهایی از این دست، مستلزم حکم کردن درباره زندگی و مرگ و نهایتاً سرنوشت دیگران است، حال آن‌که این داوری تنها از آن خداوند است و اوست که اختیار مرگ و زندگی را به دست دارد. «تعلیم در باب احترام به زندگی انسانی در بنیادش و در باب کرامت تولید مثل، پاسخ‌هایی به پرسش‌های معین روز»، لفاح برون‌رحمی را محکوم می‌کند و این محکومیت به دلیل آن است که در فرایند انجام این کار، برخی از رویان‌ها نابود می‌شوند. این سند سپس چنین ادامه می‌دهد: «همان‌گونه که کلیسا سقط جنین القائی^۵ را محکوم کرد، اعمالی از این دست را بر ضد زندگی این موجودات انسانی ممنوع می‌کند. وظیفه است که سنگینی مشخص نابودی رویان‌های به دست آمده

1. openness

2. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day.

3. Vatican's Mission to the United Nations, "the Views of the Holy See on Human Cloning".

4. Begotten Not Made: A Catholic View of Reproductive Technology, John M. Hass, available at: www.usccb.org.

5. induced abortion

«درون شیشه‌ای»^۱ خواه از طریق باروری مصنوعی و خواه از طریق تقسیم هسته‌ای با هدف تحقیق صرف، محکوم شود. با کارهایی از این دست، محقق جای خداوند را غصب می‌کند و تاهنگامی که به دلخواه تصمیم می‌گیرد که چه کسی زنده بماند و چه کسی به کام مرگ فرستاده شود و موجودات انسانی بی دفاع را بکشد، هر چند ممکن است به این امر واقف نباشد، خودش را در موقعیت سرور سرنوشت دیگران قرار داده است.^۲ دایان ایروینگ نیز عنوان مقاله خود را که بر ضد شبیه‌سازی انسانی نگاشته «خدایی کردن» می‌نهد و با این نامگذاری نگرش آیین کاتولیک به این مسئله را منعکس می‌کند.^۳

از این منظر، مجموعه کارهایی از جمله شبیه‌سازی انسانی، کوششی است برای نادیده گرفتن یا فراموش کردن جایگاه بشری انسان و تجلی مدرن غرور کسانی است که برج بابل را برآوردند. این کار چه آگاهانه باشد و چه ناآگاهانه، گونه‌ای خدایی کردن^۴ و خروج از زئ بندگی و انسانی است. با همین نگرش است که پاپ ژان پل دوم درباره کسانی که در پی شبیه‌سازی انسانی اند می‌گوید که آنان از سر تکبر این باور را در سر دارند که «پروژه‌شان از پروژه خالق»^۵ برای بشر بهتر است و این یعنی خود را خدا پنداشتن و از حدود انسانی و محدوده مجاز خود بیرون رفتن. سزاسقف رناتو مارتینو، نیز از همین منظر به مسئله شبیه‌سازی انسانی می‌نگرد و می‌گوید که اقدام به شبیه‌سازی انسانی ممکن است نقش خالق را غصب کند^۶ و در نتیجه می‌تواند توهینی به خداوند به شمار رود.^۷ اسقف دونالد ووئرل^۸ نیز در میان دلایل متعددی که کاتولیک‌ها بر ضد شبیه‌سازی انسانی اقامه می‌کنند، به دلیل خدایی کردن این گونه اشاره می‌کند: «فرایند شبیه‌سازی موجودات انسانی، این تصور را تقویت می‌کند که برخی از افراد می‌توانند بر هستی دیگران، تا حدی که هویت زیستی آنان را برنامه‌ریزی کنند، اقتدار داشته باشند.

۱. در متن "in vitro" به معنای مصنوعی یا برون‌تنی آمده است و در برابر "in vivo" قرار می‌گیرد. مقصود از این تعبیر رویان‌های حاصل از لقاح برون رحمی است.

2. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day
3. Playing God by Manipulating Man: The Facts and Frauds of Human Cloning. Dianne N. Irving, available at: www.lifeissues.net.
4. plying God
5. Pope renews condemnation of cloning.
6. The practice of cloning would usurp the role of Creator.
7. Vatican's statement to the United Nations on cloning.
8. Donald Wuerl

اثر این امکان، جوانب جدیدی از برتری نژادی^۱ و برتری جنسی^۲ را رشد خواهد داد.^۳ پدر ویلیام مائستری نیز از همین منظر به شبهه‌سازی انسانی می‌نگرد و با اشاره به آیات آغازین سفر پیدایش درباره آن‌که انسان بر صورت خدا آفریده شده، تأکید می‌کند که ما آفریدگانیم، حال آن‌که تاریخ به ما نشان می‌دهد که می‌خواهیم تنها آفرینندگان خود باشیم و می‌کوشیم از طریق تکنولوژی خدا شویم. آنگاه نتیجه می‌گیرد که «شبهه‌سازی در پی آن است تا زندگی را از هدیه‌ای، به محصول خواسته‌های خودمان بدل سازد. این وسوسه همیشگی بوده تا فقط خودمان را جای خدا بگذاریم.»^۴ رایموند رازاریو نیز بر این نظر است که «ما شریک خالق ایم، نه خالق»^۵ جان هاس از این نقطه می‌آغازد که فرزندان با مشارکت زوجین و خداوند تولید و زاده می‌شوند و «ایجاد کودکان، عملی است تعاونی میان شوهر، زن و خود خدا»^۶ حال آن‌که شبهه‌سازی انسانی این مشارکت را مختل می‌کند.

پنج. نقض کرامت انسانی

به اعتقاد کلیسای کاتولیک، شبهه‌سازی نقض صریح کرامت انسانی است. این اشکال بر اساس نگرش انسان‌شناختی کلیسای کاتولیک درباره جایگاه انسان در نظام هستی قرار دارد. همانطور که در داستان آفرینش دیدیم، انسان همانند و بر صورت خداوند است و با دیگر موجودات هستی تفاوت دارد. نظام طبیعت زیر سلطه او قرار دارد، زیرا او همانند خداوند است. در متون مختلف مسیحی بر این جایگاه ویژه تأکید می‌شود. برای مثال، پاپ ژان پل دوم در رساله انجیل حیات، با استناد به آیاتی از باب‌های آغازین سفر پیدایش، نتیجه می‌گیرد که انسان بر طبیعت سروری و تسلط دارد و این تسلط به دلیل آن است که وی مشابه و بر صورت خداوند آفریده شده و حیات انسانی، حیاتی است

1. racism

2. sexism

3. St. Frances Cabrini Parish, Father Kleppner, January 20, 2002, available at: www.sfcabriniparish.org.

4. Cloning: In whose image? Catholic teaching, Father William Maestri, New Orleans April 12, 2001. available at: www.clarioherald.org.

5. Catholic Church condemns cloning human beings.

6. Begotten Not Made: A Catholic View of Reproductive Technology.

خاص و مشترک میان خداوند و او.^۱ در نتیجه، انسان موجودی است مکرم و منحصر به فرد. از نظر پاپ ژان پل دوم، اساسی‌ترین معیار برای ارزیابی تکنیک‌های جدید در عرصه‌های پزشکی، توجه و رعایت اصل کرامت انسانی است. به گفته وی، «در هر حال از شیوه‌های ناکام در رعایت کرامت و ارزش شخص همواره باید اجتناب کرد.»^۲

لیکن شبیه‌سازی انسانی عملاً آهانتی است به این جایگاه و کرامت انسانی انسان. پیام واتیکان به سازمان ملل متضمن این نکته است که، «شبیه‌سازی انسانی، بی توجه به اهدافش، بر ضد کرامت موجودات انسانی و حق حیات آنان است.»^۳ این اقدام به دلایل مختلفی کرامت انسانی را نقض می‌کند، از جمله آن‌که به افراد دیگر این امکان را می‌دهد که هویت مورد نظر خود را بر شخص شبیه‌سازی شده تحمیل کنند و فردیت زیستی فرد را به مخاطره اندازند.^۴ سر اسقف رناتو نیز بر این باور است که شبیه‌سازی انسانی موجب می‌شود تا با تحمیل ویژگی‌های صاحب هسته سلول بر شخص شبیه‌سازی شده، کرامت کودک نقض شود و او برده دیگران شود.^۵ اسقف ویلتون گرگوری در این باره می‌گوید: «در حالی که شبیه‌سازی ممکن است هرگز سود بالینی نداشته باشد، حمله آن به کرامت انسانی آغاز شده است.»^۶

در این که چگونه شبیه‌سازی انسانی می‌تواند ناقض کرامت انسانی باشد، تفسیرهای متعددی ارائه شده است. گاه گفته می‌شود که این کار چون به ایجاد یک «کپی» از «دیگری» می‌انجامد، ناقض کرامت انسانی است. گاه دلیل نقض کرامت آن است که تولید مثل، غیر جنسی شده و عنصر جنسیت از میان رخت بر بسته است و گاه این کار ناقض کرامت فرزندی یا بنوت دانسته می‌شود. برای مثال یکی از انتقادات شبیه‌سازی انسانی از نظر بیانیه «تأملاتی درباره شبیه‌سازی» آن است که شبیه‌سازی انسانی ناقض کرامت انسانی است، زیرا به کمک آن می‌توان فردی را به دنیا آورد که «کپی»، گرچه تنها به عنوان کپی زیستی، دیگری است. این اقدام راه را بر رنج بردن فراوان شخص

1. Evangelium Vitae, no. 34.

2. Address to International Congress on Transplants.

3. Vatican's Mission to the United Nations, "the Views of the Holy See on Human Cloning".

4. Ibid.

5. Vatican's statement to the United Nations on cloning.

6. Statement by Bishop Wilton D. Gregory on Cloned Human Embryo, available at: www.americancatholic.org.

شبییه‌سازی شده می‌گشاید: «زیرا هویت روانی او بر اثر مشابهت واقعی یا حتی مجازی او با «دیگری» به مخاطره می‌افتد.»^۱ بیانیۀ پاپی دیگری در این باره بر این نظر است که میان زندگی، روابط زناشویی و تولید مثل، یک اتحاد درونی ارزشمند برقرار است: «حال آنکه این تکنیک‌ها، جنبه‌های تولید مثل روابط زناشویی انسانی را از ابعاد متحدکننده‌اش جدا می‌کند و در نتیجه بر ضد کرامت زناشویی و تولید مثل است.»^۲

بیانیه دیگری، شبییه‌سازی انسانی را ناقض کرامت فرزندی^۳ دانسته، به مخالفت با آن می‌پردازد.^۴ گاه نیز شبییه‌سازی انسانی ناقض کرامت خانواده و روابط زناشویی قلمداد می‌گردد.

شش. نقض حق کودک برای داشتن والدین

از جمله حقوق مسلم هر کودکی، آن است که در کانون خانواده زاده شود و دارای پدر و مادر باشد. هر کاری که این حقوق را نقض کند، غیر اخلاقی خواهد بود. شبییه‌سازی انسانی نیز به دلیل آنکه این امکان را فراهم می‌کند تا فرزندی خارج از کادر خانواده و بدون نیاز به زناشویی و بی‌دخالیت گامت یا سلول جنسی مردانه زاده شود و در نهایت فاقد والدین یا یکی از آنها شود، محکوم و ناپذیرفتنی است. با همین مبنا است که لقاح برون رحمی نیز محکوم و غیر اخلاقی شمرده شده است، زیرا به ابهام روابط خویشاوندی انجامیده و مفهوم «پدری» و «مادری» را سست کرده است.^۵ عنوان بیانیه شورای پاپی خانواده، یعنی «شبییه‌سازی: ناپدید شدن مستقیم پدری و انکار خانواده»، به خوبی این نگرش و حساسیت به مسئله را نشان می‌دهد.

هفت. تنزل انسان به شیئی

مشکل اساسی تکنولوژی‌های باروری مصنوعی^۶ آن است که تولید مثل را از حالت عملی الهی و فرزند را از هدیه خداوند، به فرایندی انسانی و ساختگی تبدیل می‌کند و به والدین و دیگران این اجازه را می‌دهد تا به جای آنکه با خشنودی و رضایت

1. Reflections on Cloning.

2. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.

3. sonship

4. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.

5. Reflections on cloning.

6. ART

پذیرای فرزند نورسیده خود باشند، به کمک این تکنولوژی در این مورد تصمیم‌گیری کنند و خود را در قبول یا رد این هدیه مخیر بدانند و از آن بدتر در صورت نیاز فرزند ناخواسته یا فاقد ویژگی‌های مورد نظر را نابود کنند؛ گویی به خرید رفته‌اند یا به عنوان مسئول نظارت کیفی کارخانه‌ها مشغول به کار هستند. از این نقطه عزیمت است که لقاح برون‌رحمی چنین ارزیابی می‌شود: «در آی.وی.اف، کودکان از طریق فرایندی تکنیکی به وجود آمده، تابع «نظارت کیفی» هستند و اگر «معیوب» تشخیص داده شوند، نابود می‌شوند.»^۱ بخش مهمی از رساله «انجیل حیات» به تحلیل مسئله مرگ و زندگی و نقد فرهنگ معاصر که «فرهنگ مرگ» است، اختصاص یافته است. پاپ ژان پل دوم در این رساله از این منظر به نقد تکنیک‌های باروری مصنوعی می‌پردازد که این شیوه‌ها به انسان ابزار و اقتداری می‌بخشد که نتیجه آن رواج فرهنگ مرگ و کشتن جنین ناخواسته یا بیماران صعب‌العلاج است، در صورتی که از نظر کلیسای کاتولیک هیچ کس نمی‌تواند دربارهٔ زمان و یا نحوهٔ مردن و زیستن تصمیم بگیرد و «سرور مطلق چنین تصمیمی تنها خالق است.»^۲ یک کاتولیک مؤمن همواره باید هر جنین را به مثابه «هدیه و عطیه خدا»،^۳ بپذیرد و از هر شیوه‌ای که این نگرش را مخدوش می‌کند، بپرهیزد.

از نظر واتیکان، «شبه‌سازی تمایل جنسی انسانی را به شیئی بدل می‌سازد و تن زنان را به متاع تبدیل می‌کند. افزون بر آن، زنان از طریق بدل شدن به فراهم‌آوردندگان تخمک و رحم، از کرامت ذاتی خود محروم می‌شوند.»^۴

از نظر گریگوری، این شیوه چنان غیر انسانی است که دانشمندان بر آن هستند که دستاورد آن را به عنوان موجودات دون انسان تلقی کنند. به همین دلیل است که «شبه‌سازی هنجارهای اساسی اخلاق را نقض می‌کند و باید یکصدا محکوم گردد. شبه‌سازی انسانی هیچ بیماری را درمان نمی‌نماید، اما تولید مثل انسانی را به فرایند محصولات مصنوعی تبدیل می‌کند که به وسیله آن موجودات انسانی طبق ویژگی‌های معین به شکل انبوه تولید می‌شوند.»^۵ دیگری بر این عقیده است که شبه‌سازی انسانی،

1. Begotten Not Made: A Catholic View of Reproductive Technology.

2. Evangelium Vitae, no. 46.

3. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day.

4. Vatican's Mission to the United Nations, "the Views of the Holy See on Human Cloning".

5. Statement by Bishop Wilton D. Gregory on Cloned Human Embryo.

«عمل آفرینش را غیر انسانی می‌سازد.»^۱ حاصل این دلیل آن است که در فرایند شبهه‌سازی انسانی با انسان به مثابه شیئی، یک محصول و یک ابزار مادی، نه یک موجود دارای روح و بر صورت خداوند رفتار می‌شود.

هشت. مغایرت با حق «نادانی» و جهل از آینده

یکی از علل رشد و شکوفایی انسان این است که از آینده بی‌خبر است. این بی‌خبری به او کمک می‌کند تا فرض را بر آن بگذارد که هر کاری از او ساخته است و هیچ مانعی او را از رسیدن به مقصود باز نمی‌دارد. هرچند گاه به نظر می‌رسد که با خبر بودن از آینده می‌تواند به تصمیم‌گیری درستی بینجامد، لیکن در مجموع آنچه محرک ما در عرصه‌های گوناگون بوده و هست، بی‌خبری از واقع امر است. شبهه‌سازی انسانی، این حق را در مورد شخص شبهه‌سازی شده نقض می‌کند و او می‌تواند با احتمال قریب به یقین حدس بزند که چه آینده‌ای در انتظار او است. کافی است تا زندگی و عملکرد شخص دهنده هسته سلول جسمی را مطالعه کند، تا آینده خود را چون فیلمی مستند ببیند. برای مثال، کافی است شخص دهنده هسته سلول بر اثر عوامل ژنتیکی در سن چهل سالگی دچار بیماری‌های صعب‌العلاج شده باشد، معنای این رخداد آن است که این بیماری‌ها در انتظار شخص شبهه‌سازی شده نیز به سر می‌برد و او از این آینده محتوم‌گریزی ندارد. این جاست که علم به آینده، او را از اقدامات لازم باز می‌دارد و از وضع آتی خویش هراسان می‌سازد. پس یکی از حقوق او نقض شده است. این استدلالی است که هانس یوناس^۲ فیلسوف آلمانی، در دهه هشتاد میلادی اقامه کرده^۳ و آیین کاتولیک آن را پذیرفته و به بسط آن پرداخته است. از نظر یوناس، این «جهل»^۴ نسبت به آینده به یک معنا، «شرط تحقق یافتن آزادی انسانی است.»^۵ شبهه‌سازی انسانی، با ساختن فردی که المثنای دیگری است، این حق را نقض می‌کند و در نتیجه شخص شبهه‌سازی شده، همواره از آینده خود با خبر است و این مغایر حق ندانستن او است.

1. Human Cloning vs. Human Dignity.

2. Hans Jonas

۳. در کتابی به نام «مسئولیت اصلی» با مشخصات زیر:

Das Prinzip Verantwortung, ed. Suhrkamp, Frankfurt, am Main, 4891.

4. ignorance

5. Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family.

نُه. امکان سوءاستفاده‌های مختلف

تکنیک‌های باروری مصنوعی و به ویژه شبیه‌سازی انسانی، این فرصت را برای برخی کسان فراهم می‌آورد تا دست به انواع سوءاستفاده‌ها بزنند و برای مثال انسان‌هایی پدید آورند که از نظر ژنتیکی فروتر از انسان‌های معمولی باشند و بعدها بخواهند با آنان مانند موجودات مادون انسان رفتار کنند. یا از تن و زهدان زنان برای مقاصد گوناگون استفاده کنند و یا بر رویان‌های انسانی آزمایش‌های مختلف و غیر انسانی انجام دهند یا آن‌که از این فناوری برای ایجاد «دنیای قشنگ نو» که در رمان آلدوس هاکسلی تصویر شده، بهره بگیرند و راه را به سوی تصفیه و بهسازی نژادی^۱ و ایجاد ابر انسان‌ها^۲ بگشایند. این احتمالات چنان فراوان و در عین حال در حد معقولی محتمل است که به خودی خود دلیلی بر ضد شبیه‌سازی انسانی به شمار می‌رود. آیین کاتولیک از این منظر به نقد شبیه‌سازی انسانی پرداخته و می‌گوید: «شبیه‌سازی انسانی به پروژه به‌نژادی تعلق دارد و در نتیجه تابع همه ملاحظات اخلاقی و قضایی است که به بارها آن را محکوم کرده است.»^۳ مخالفت با شبیه‌سازی از این منظر، اختصاص به شبیه‌سازی انسانی ندارد، بلکه بخشی از نگاه کلان آیین کاتولیک به مسائل مهندسی ژنتیک و فنون باروری مصنوعی است. کلیسای کاتولیک در مجموع ارزیابی مثبتی از روند رشد این فناوری ندارد و همواره نگران مخاطرات گوناگون آن بوده و مؤمنان را از به‌کارگیری بسیاری از دستاوردهای آن منع کرده است. پاپ ژان پل دوم به مناسبت‌های گوناگون به نگرانی کلیسا در این زمینه اشاره کرده و به خصوص بر اخلاقیات حاکم در عرصه پزشکی و دانش ژنتیک خرده گرفته است. وی در جایی اخلاق پزشکی را خطری برای تعلیمات کلیسای کاتولیک دانسته، می‌گوید: «اخلاق پزشکی به گونه‌ای روزافزون در حال درگیری با اخلاق کاتولیکی است.»^۴ همچنین در پیامی خطاب به کنفرانس «زیست‌شناسی، پزشکی و جامعه: با انسان چه خواهیم کرد؟» اعلام داشت: «دانش ژنتیکِ فارغ از

1. eugenics

2. supermen

3. Reflections on human cloning.

4. Vatican condemns reported cloning of human embryo, Frances D'Emilio, Associated Press, November 26, 2001, available at: www.detnews.com.

اخلاق، تهدیدی برای کرامت انسانی است.^۱ وی در این پیام تشخیص‌های درمانی را که به حذف و نابودی رویان‌های ناقص الخلقه می‌انجامد، نادرست و غیر اخلاقی شمرده، آن را «بهبودی نژادی حقیقی که به کرختی وجدان می‌انجامد»^۲ قلمداد نمود.

دشواری اصلی در عرصه مهندسی ژنتیک آن است که نمی‌توان مرز معینی میان بیماری‌های ژنتیکی که باید درمان شود و خصوصیات ژنتیکی که والدین یا جامعه آنها را نمی‌پسندد نشان داد. مسئله آن است که نمی‌توان گفت کجا، به وسیله چه کسی و چگونه باید میان بیماری‌های ژنتیکی^۳ و خصوصیات ژنتیکی^۴ خط کشید^۵ و ادعا کرد که از این مرحله به بعد، درمان بیماری ژنتیکی پایان می‌یابد و دستکاری ژنتیکی با هدف بهسازی نژادی صورت می‌گیرد. این ابهام به خصوص در موارد مرزی و مبهم، جدی‌تر خود را نشان می‌دهد.

به همین سبب، آیین کاتولیک به شدت با درمان‌های ژنتیکی که مستلزم گونه‌هایی از تغییر خزانه ژنی یا حذف رویان معیوب باشد، چه این اقدام مبتنی بر گزینش فردی باشد و چه برخاسته از سیاست اجتماعی، به دلایل مختلف مخالفت کرده و همچنین با تکنیک‌هایی مانند آی.وی.اف مخالفت ورزیده است. مهم‌ترین دلیل این مخالفت آن است که دانش ژنتیک مدرن عمدتاً بر باروری و ایجاد رویان در خارج از رحم و سپس گزینش و انتخاب رویان‌های خاصی برای کشت در رحم استوار است و این کار در بنیاد به معنای بهسازی نژادی است. افزون بر آن این سنخ تکنیک‌ها، مفهوم کاتولیکی هدیه بودن فرزند را منسوخ کرده، آن را به کالایی تولید شده تقلیل می‌دهد.^۶

ده. فروپاشی نهاد خانواده

شبه‌سازی انسانی آخرین گام در مسیر شخصیت‌زدایی^۷ از عمل تولید مثل است. این فرایند اگر محقق شود، به دلیل بی‌نیازی از آمیزش جنسی در جهت تولید مثل،

1. Message to French Catholics' Social Week, delivered to the conference, "Biology, Medicine and Society: What Will We do with Man?", Vatican City, November 26, 2001, available at: www.vatican.va.

2. Ibid.

3. genetic diseases

4. genetic traits

5. Human Genome, C. S. W. Crysedale, in New Catholic Encyclopedia, V. 7, p. 177.

6. Ibid.

7. depersonalization

عملاً «پدر» و «مادر» به معنای متعارف کلمه، مفهوم خود را از دست خواهند داد.^۱ در نتیجه، خانواده که نهاد مقدسی است، در درازمدت نابود خواهد شد و این خلاف تعالیم آیین کاتولیک است. از دیدگاه کلیسای کاتولیک، تشکیل و حفظ نهاد خانواده، اجابت ششمین فرمان خداوند از فرمان‌های دهگانه است که «توزنا نخواهی کرد.»^۲ بدین جهت، این نهاد مقدس برای رعایت احکام خداوند لازم است و هر کاری که عشق خانوادگی و روابط زناشویی را مختل سازد، نامشروع به شمار می‌رود.

افزون بر این، شبیه‌سازی انسانی موجب ابهام در دیگر روابط خویشاوندی شده و به تدریج تفاوت میان خواهر و مادر و پدر و برادر از بین خواهد رفت و این روابط مختل خواهد شد و در نتیجه، «زنی می‌تواند خواهر دوقلوی مادرش، فاقد پدر زیستی و دختر مادر بزرگ خودش باشد. هم اینک لقاح برون رحمی موجب ابهام در نسب شده است، لیکن شبیه‌سازی گسست بنیادی این روابط خواهد بود.»^۳

عمده‌ترین دلایل مخالفت با شبیه‌سازی انسانی همان است که در بالا گزارش شد. از این منظر است که «کلیسای کاتولیک به دلایل متعددی با شبیه‌سازی مولد مخالف است. این کار تجاوز به هویت فردی اعطاشده به شخص به وسیله خداوند است، حق شخص را برای داشتن والدین انکار می‌کند و روابط خویشاوندی را مبهم می‌سازد.»^۴

البته برخی از کاتولیک‌ها دلایل دیگری نیز به سیاهه فوق افزوده‌اند، مانند این که شبیه‌سازی انسانی موجب نقض تنوع زیستی خواهد شد. این پروژه ممکن است در دراز مدت ساختار ژنتیکی انسان را به هم بزند.^۵ شبیه‌سازی انسانی ممکن است تردیدی‌هایی جدی در این که تنها خداوند عمل آفرینش را مهار می‌کند، پدید آورد.^۶ ممکن است از شخص شبیه‌سازی شده، به عنوان بانک عضو استفاده شود. شبیه‌سازی انسانی این فرصت را برای کسانی فراهم می‌کند تا بدون نیاز به ازدواج از خود

1. Human Cloning vs. Human Dignity.

2. Catechism of the Catholic Church, Vatican City, Veritas, 1994, p. 499.

3. Reflections on cloning.

4. Cloning: The process and its complexities, available at: Nathaniel.org.nz.

5. St. Frances Cabrini Parish, Father Kleppner.

6. The Cloning Debate: Ethical & Theological Implications and Current Action, Clair Twigg, Georgetown University School of Foreign Service Program in Science, Technology and International Affairs, available at: www.georgetown.edu.

فرزندى داشته باشند، با اين تحليل كه «برخى همجنس‌گرايان گفته‌اند كه شبهه‌سازى مى‌تواند كامل‌ترين راه فرزنددار شدن باشد، زيرا آنان ناگزير نيستند كه با فردى از جنس مخالف ازدواج كنند. اين كار به شدت نسبت به كودك ناعادلانه است و او را از پدر يا مادر طبيعى محروم مى‌سازد.»^۱ يا آن‌كه برخى افراد با اين اندیشه كه بسيار هوشمند و موفق هستند ممكن است بخواهند خود را شبهه‌سازى كنند و فرزندى با صفات خود به جامعه عرضه كنند و اين عملى است در نهايت خودخواهى و در عين حال، فرزند را از مادر يا پدر محروم مى‌سازد. اين كار خلاف اراده و مشيت خداوند است. سرانجام اين كه آيا ما حق داريم از شيوه ديگرى براى توليد مثل بهره بگيريم و شيوه متعارف و موجود را كنار بگذاريم؟^۲ برخى از اين دلایل در تحليل دقيق‌ترى به دلایل فوق باز مى‌گردند و تقرير ديگرى از آنها به شمار مى‌روند. برخى نيز از سوي کاتولیک‌های ديگر جدی گرفته نشده است.

1. Begotten Not Made: A Catholic View of Reproductive Technology.

2. Cloning: The process and its complexities.

کتابنامه

- Address to International Congress on Transplants, Pope John Paul II, August 29, 2000, available at: www.cin.org. (Catholic Information Network)
- Begotten Not Made: A Catholic View of Reproductive Technology. John M. Hass, available at: www.usccb.org.
- n City, Veritas, 4991.Catechism of the Catholic Church, Vaticana
- Catholic Church condemns cloning human beings, August 23, 2004, available at: www.dailytimes.com.pk.
- Cloning, by The Nathaniel Centre: The New Zealand Catholic Bioethics Centre, available at: www.nathaniel.org.nz.
- Cloning: In whose image? Catholic teaching, Father William Maestri, New Orleans April 12, 2001. available at: www.clarionherald.org.
- Cloning: the disappearance of direct parenthood and denial of the family. Cardinal Alfonso Lopez Trujillo, available at: www.vatican.va.
- Cloning: The process and its complexities, available at: Nathaniel.org.nz.
- Contemporary Moral Problems, edited by James E. White, New York, West Publishing Company, 7991.
- Declaration by the Pontificate Council for the Family regarding "Embryo Reduction", available at: www.vatican.va.
- Declaration on the Use of Human Embryonic Stem Cells, Pontifical Academy for Life, Vatican, August 25, 2000, available at: www.vatican.va.
- ts and Deacons Men and Women religious lay Faithful and all People of Good Will on the Value and Inviolability of Human Life, Ioannes Paulus PP. II, 1995/3/25, available at: www.vatican.va.Evangelium vitae: To the Bishops, Pries
- on "the dignity of human procreation and reproductive technologies. Anthropological and ethical Final communique aspects", Pontifical Academy for Life, tenth general assembly, February 2004, available at: www.vatican.va.
- Human Cloning and Human Dignity: An Ethical Inquiry, The President's Council on Bioethics, Washington, D.C. July, 2002, available at: www.bioethics.gov.
- Human Cloning Facts, available at: www.141.org.

- Human Cloning vs. Human Dignity, Richard Doerflinger, available at: www.usccb.org.
- Human Cloning: A position paper Florida Catholic Conference, available at: www.flacathconf.org.
- atzinger, February 22 1987, available at: www.vatican.va. Instruction on the respect for life in its origin and on the dignity of procreation replies to certain questions of the day, Congregation for the doctrine of the faith, Joseph Card. R
- Is Stem-Cell Research Moral?, Patric McCloskey, available at: Americancatholic.org.
- Message to French Catholics' Social Week, delivered to the conference. "Biology, Medicine and Society: What Will We do with Man?", Vatican City, November 26, 2001, available at: www.vatican.va.
- New Catholic Encyclopedia, New York, Thomson Gale, 3002.
- Notes on cloning, available at: www.vatican.va.
- Observations on the Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights (Paris, 11 November 1997), 24 May 1998, available at: www.vatican.va.
- Playing God by Manipulating Man: The Facts and Frauds of Human Cloning, Dianne N. Irving, available at: www.lifeissues.net.
- Pontifical Academies for science, social sciences, Life, available at: www.vatican.va.
- Pope Calls for Legal Recognition of Human Embryo, Vatican City, February 3, 2002, available at: zenit.org.
- w.cnnnews.canoe.ca. Pope denounces human cloning, January 13, 2003, available at: ww
- Pope renews condemnation of cloning, August 23, 2004, available at: www.cwnews.com.
- St. Frances Cabrini Parish, Father Kleppner, January 20, 2002. available at: www.sfcabriniparish.org.
- Statement by Bishop Wilton D. Gregory on Cloned Human Embryo, available at: www.americancatholic.org.
- Statement by the Vatican on Cloned Human Embryo, available at: www.americancatholic.org.
- Statement of the Catholic Leadership Conference on Human Cloning, November, 1, 2001, available at: priestsforlife.org.
- Stem cell initiative 'cannot be justified,' Calif. Bishops say, Michelle Gahce, September 17, 2004, available at: www.the-tidings.com.

The Bible, authorized version, editor John Stirling, London, The British and Foreign Society, 0691.

edu.The Cloning Debate: Ethical & Theological Implications and Current Action, Clair Twigg, Georgetown University School of Foreign Service Program in Science, Technology and International Affairs, available at: www.georgetown.edu.

The myth of "Therapeutic" Cloning, United States Conference of Catholic Bishops, available at: usccb.org.

The right thing to do, edited by James Rachels, New York, Random House, 9891.

"Therapeutic" cloning seen as "doubly immoral", Catholic World News, available at: www.cwnews.com.

Therapeutic Uses of Cloning and Embryonic Stem Cells, Donald Bruce, Church of Scotland, 5 September 2000, available at: www.cec-kek.org.

Vatican condemns reported cloning of human embryo, Frances D'Imilio, Associated Press, November 26, 2001, available at: www.detnews.com.

Vatican Council II the basic sixteen documents: constitutions, decrees, declarations, edited by Austin Flannery o. p., Costello Publishing Company, New York, 6991.

Vatican's Mission to the United Nations, "the Views of the Holy See on Human Cloning", available at: www.lifeissues.net.

Vatican's statement to the United Nations on cloning, 25 September, 2004, available at: www.thetablet.co.uk.

What are Stem Cells?, Stem Cells Information Center, April 24 2003, available at: www.infoaging.org.

What is Human Cloning, available at: www.usccb.org. (United States Conference of Catholic Bishops)

When Do Human Beings Begin? "Scientific" Myths and Scientific Facts, Dianne N. Irving, available at: www.141.org.

کتاب مقدس، انجمن پخش کتب مقدسه، ترجمه سال ۱۹۰۴، چاپ شده در کره. اسلامی، سید حسن، «شبییه سازی انسانی از دیدگاه کلامی اهل سنت»، مجله انجمن معارف اسلامی، شماره دوم، بهار ۱۳۸۴.

اسلامی، سید حسن، «سقط جنین از منظر اخلاق، فقه و قانون»، مجله پیام زن، شماره ۱۵۵، بهمن ۱۳۸۳.